БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген

1952 апрель 1 ВТОРНИК № 64 (2494)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

РСФСР-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязы (1 арын).

Башкыларның методтуг катыжылгазын тургускан (1 арын).

Америк агрессорларның араатанзыг чоруунга удур совет улустуң килеңнээшкини (1 арын).

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында РСФСР-ниң Сан Министри депутат И. И. Фадеевтиң илеткели (2—3 арында).

Ю. Звягин. Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Америк агрессорларның араатанзыг чоруктарынга удурланыышкын (4 арын).

Будапештиде Бүгү-делегейниң хөл шыдыраа маргылдаазы (4 арын).

Россия Федерациязының бюджеди

Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның экономиказын болгаш культуразын бүгү хемчеглер-биле сайзырадырының дугайында, бистиң бүгү-ле социалистиг нацияларывыстың чечектелиишкининиң дугайында коммунистиг партия, эш Сталин могаг шылат чок сагыш салып турар. Совет Эвилелиниң улустарының акыдуңмалышкы найыралы болза, тайбың тургузукчу ажылга, коммунизмниң тиилелгези дээш демиселге хөгжүп, быжыгып турар.

Россия Федерациязы — деңгерелиг совет республикаларның бир дугаарында туруп турар. Балтийдан Оожум океанга чедир, Ыраккы Соңгу-чүктен Кара далайга чедир чаптыла берген чыдар ооң канчаар-даа аажок улуг, делгем девискээринде Совет Эвилелиниң чурттакчыларының хөй кезии чурттап турар. Россия Федерациязы болза, чурттуң иштинде кылдынып турар үлетпүр продукциязының дөрттүң үжүн, тарааның үштүң ийи кезиин берип турар. Улуг орус улус болгаш Россия Федерациязының өске-даа улустары болза, совет күрүненің күчү-шыдалын улам-на быжыглаарының херээнге тергиин улуг салыышкыныы боттарының шылгарангай күш-ажылы-биле кылып турар. Совет Эвилелиниң составында кирип турар бүгүде нацияларның аразында эң-не шылгарангай нация болуп турар орус улус болза, коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа тиилелгелер дээш демиселдиң авангардында чоруп турар болгаш экономиканы болгаш культураны сайзырадырының талазы-биле бистиң чурттуң бүгү улустарынга акы-дуңманың дузаламчызын берип турар.

Россия Федерациязының үлетпүрү, транспортту болгаш көдээ ажылагыйы дайын сөөлүндеги беш чылдың планын чедишкинниг күүсеткен, эрткен 1951 чылда бурунгаар улуг базымны кылган. Москваның болгаш Ленинградтың, Уралдың болгаш Сибирниң, Поволжьениң, Соңгу Кавказтың база чурттуң үлетпүр талазы-биле өске-даа төптериниң ажылчы чоннары болза, пландан ажыр дыка хөй санныг продукцияны берип, ооң ассортиментизин калбарттыр, шынарын экижидип, бот-өртээн чиигеткен. Социалистиг көдээ ажыл-агый чайгылыш чок сайзырап турар.

Россия Федерациязының ажылчыннары, тараачыннары, интеллигенциязы болза, бүгү совет кижилер ышкаш база-ла Волгада, Днепрде, Аму-Дарьяда канчаар-даа аажок улуг гитротехниктиг тудугларны тургузарынга, бойдусту чаартырының сталинчы планнарын боттандырарынга киржип турар.

Эрткен чылдың дургузунда Россия Федерациязынга, өске-даа совет республикаларга ышкаш, базала чурттала, коммунал болгаш культура-амыдыралдың тургузуушкунуң талазы-биле улуг программаны амыдырал кырынга боттандырган. Республиканың хоорайларында болгаш ажылчыннар суурларында ниити шөлү 17 ажыг миллион дөрбелчин метр хемчээлдиг чурттталганың чаа бажыңнары ажыглалда кирген. РСФСР-ниң көдээ черлеринде 200 муң хире чурттала бажыннары тургустунган. Үүгле чаңгыс чылдың дургузунда 2 муң 800 чаа школалар ажытынган. Школаларның беш-он класстарының өөреникчилериниң санынга 1.400 муң кижи немешкен.

Улус ажыл-агыйын улам-на хөгжүдериниң, совет кижилерниң чаагай амыдыралын болгаш культуразын көдүреринің талазы-биле улуг сорулгалар Россия Федерациязының муриунда 1952 чылда туруп турар. Үлетпүрүнүң бүгү адырларының, ооң иштинде республиканың болгаш чер-черниң үлетпүрлериниң, көдээ ажыл-агыйының, транспорттуң, бүдүрүлге болгаш чурттала бажыңнарының тудуушкуннарының талазы-биле дыка улуг өзүлдени чедип алган турар ужурлуг болгаш культур-социал хемчеглериниң улуг программазын күүседири негетинип турар.

Республиканың Дээди Совединге чугаалажыры-биле киирген РСФСР-ниң Күрүне бюджеди болза, бо эң чугула сорулгаларны чедиишкинниг боттандырарынче бүрүнү-биле угланган.

Россия Федерациязының 1952 чылда бюджединиң орулгалар талазы-биле кезээн 54.748 миллион рубль кылдыр көрген. Республиканың бюджединиң колдуг кезии болза, ССРЭ-ниң ниити Күрүне бюджеди ыңкаш база-ла соксаал чокка өзүп турар социалистиг ажыл-агыйдан тургустунар. Бюджеттиң чарыгдалдарын 54.716,4 миллион рубль кылдыр доктааткан. Бо бүгү хөренгилерниң барык-ла оннуң тос кезээ болза, улус ажыл-агыйын сайзырадырынга, чурттакчыларның социал-культурлуг негелделерин хандырарынга үнер.

ССРЭ-ниң бюджединиң кол кезээ болур—Россия Федерациязының бюджеди—тайбың тургузуушкуннуң, экономиканың болгаш культураның улам ынай сайзыралының, ажылчы чоннарның чаагай амыдыралының чайгылыш чок өзүлдезиниң бюджеди болуп турар.

Бо чылын РСФСР-ниң бюджедин ёзугаар социал-культур хемчеглеринге 39.353,3 миллион рубльди тускайлап турар, ол болза, бүгү чарыгдалдарның 72 хуузу болур. Ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидериниң дугайында коммунистиг партияның, совет чазактың болгаш эш Сталинның хүн-бүрүде салып турар сагыш салыышкынының тодаргай көргүзүү болза, культура-социал хемчеглеринге салып турар ол канчаар-даа аажок хөй хөренги болур.

Бо чылын улус чыдыышкынынга үүгле Россия Федерациязының бюджедин ёзугаар безин 22 миллиард рубльди чарыгдаар деп айтып турар. Ооң-биле чергелештир культур-чыдыышкын ажылдарынга, кино-театрларның, көдээ клубтарның, библиотекаларның четкилерин калбарттырынга хөй хөренгини төзевилеп турар. Эртем-шинчилел ажылдарынга хөй хөренгини киирип турар. Россия Федерациязында, өске-даа эвилелдешкен республикаларда ышкаш, база-ла улустуң кадык камгалалы чайгылыш чок сайзырап, ооң материалдыг сууру чыл келген дудум-на быжыгып, эмнелге черлериниң четкизи калбарып, чурттакчыларны медицина талазы-биле хандырарының шынарын улам экижидериниң хемчеглери чорутунуп турар.

Социалистиг экономиканың соксаал чок көдүрлүүшкүнүнге үндезилээш, үүгле эвилелдешкен эвес, харын-даа автономнуг республикаларның, а ол ышкаш крайларның, областарның, хоорайларның бюджеттери өзүп турар. Ол чорук Россия Федерациязын чижекке алырга-ла тодаргайы-биле көстүп турар. Автономнуг республикаларның бюджеттериниң болгаш чер-чер бюджеттериниң ниити хемчээлин РСФСР-ниң талазы-биле 1952 чылда 41.592 миллион рубль хемчээлдиг кылдыр доктааткан. Ол болза, бистиң чурттуң бүгү районнарының экономиказының болгаш культуразының улам сайзыраарының айтырыгларынга партияның болгаш чазактың канчаар-даа аажок улуг сагыш салып турарының дугайын херечилеп турар.

Бюджетти күүседири болза, күрүненің улуг ужур-дузалыг херээ болур. Бюджетке орулгалар мобилизастаары-биле болгаш күрүненің хөренгизин чарыгдаары-биле холбашпайн турар бүдүрүлге болгаш албан черлери бисте чок. Бо бүгү болза эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннарның депутаттар Советтериниң күүсекчи комитеттеринге, Министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчуларынга бюджетти күүседириниң талазы-биле улуг харыысалганы онаап турар. Бүдүрүлге, ажылагый организациязы бүрүзү күрүне планнарын сан болгаш шынар көргүзүглериниң талазы-биле күүседирин хандырары бүгү-ле черлерге камналганың эң шыңгыы чурумун сагып, иштики кур-күштерниң мөөңнээшкинин күштелдирери эргежок чугула болуп турар. Бо бүгү үүлдерже ажыл-агый, партия болгаш профэвилелдериниң организацияларының, үлетпүрнүң, тудугнуң, транспорттуң болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларының күжениишкинин угландырган турар ужурлуг.

1952 чылдың улус ажыл-агыйының планын хуусаа бетинде күүседири дээш, ажылдың шынар көргүзүглерин бүгү хемчеглер-биле экижидери дээш социалистиг чарыш бистиң чуртувуста калбарып, ол чарыштың үезинде чоннуң чогаадыкчы тывыңгыр инициативазы тодаргайы-биле көстүп, бүдүрүлгениң эгелекчилериниң одуруу өзүп турар.

Тайбының тиилетирбес чөленгижи—ынак Төрээн чуртунуң күчүзүн улам быжыглаары дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш демиселге Ленин—Сталинның маадырлыг партиязының удуртулгазы-биле чорааш, Совет Эвилелиниң улустары чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр деп долу шиитпирлиг.

(«Правданың» мурнуку үүлүндеи).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязы

РСФСР-ниң Дээди Совединиң 1952 чылдың март 28-те эртенги хуралының дугайында

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Март 28-те эртенгиниң 11 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг Ордузунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң дөрткү хуралы болуп эрткен.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң даргазы депутат **Л. Н. Соловьев** даргалаан.

Хүн айтырыыны—РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында илеткелди чугаалажып көөрү үргүлчүлээн.

Санал бергеннер болза: депутат **Маслов В. А.** (Воронеж областың Грибановский округу), депутат **Каиров И. А.** (Куйбышев областың Похвистневский округу), депутат **Селюкин М. О.** (Мордов АССР-ниң Атяшевский округу), депутат **Земляниченко В. Ф.** (Свердловск хоорайның Ленинский округу), депутат **Мустафин Х. М.** (Башкир АССР-ниң Уфимский-Ленинский округу), депутат **Кудрявцев А. В.** (Киров областың Малмыжский округу), депутат **Тузов М. П.** (Горький хоорайның Сталинский округу), депутат **Казнов Ф. В.** (Иваново областың Тейковский округу), депутат **Красильников К. А.** (Кострома областың Шарьинский округу), депутат **Леонтьев Е. И.** (Горький областың Лукояновский округу), депутат **Стояков Н. А.** (Саратов хоорайның Кировский округу).

Ооң-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң дөрткү хуралы хагдынган.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң 1952 чылдың март 28-те кежээки хуралының дугайында

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Март 28-те, кежээкиниң 7 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг Ордузунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң бешки хуралы болуп эрткен.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң даргазы депутат **Л. Н. Соловьев** даргалаан.

Хүн айтырыыны — РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында илеткелди чугаалажып көөрү үргүлчүлээн.

Санал бергеннер болза: депутат **Тотоев В. С.** (Соңгу-Осетин АССР-ниң Дзауджикауский округу), депутат **Черноусов Б. Н.** (Смоленск областың Смоленск хоорай округу).

Санал бериишкининиң соонда РСФСР-ниң Сан Министри депутат **И. И. Фадеевтиң** допчу харыызын РСФСР-ниң Дээди Соведи дыннаан.

Депутат **В. М. Шахановтуң** саналын ёзугаар бюджет бадылаашкынының мооң дараазында чурумун РСФСР-ниң Дээди Соведи үлээп алган: Күрүне бюджедин орулгалар болгаш чарыгдалдар аайы-биле тус-тус бадылаар, республика бюджедин—орулгаларның болгаш чарыгдалдарның ниити түңү-биле бадылаар, Күрүне бюджединиң дугайында хоойлуну үүлдериниң аайы-биле тус-тус хүлээп алыр.

РСФСР-ниң Дээди Соведи РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджедин чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаан. «Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну» үүлдериниң аайы-биле, ооң соонда ниитизи-биле чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаан.

Ооң-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң бешки хуралы хагдынган.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң 1952 чылдың март 29-та хуралының дугайында

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Март 29-та, кежээкиниң 7 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг Ордузунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң алдыгы хуралы болуп эрткен.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң даргазы депутат **Л. Н. Соловьев** даргалаан.

Хүн айтырыы—РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаары.

Бо айтырыгның талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретари депутат **И. Н. Зимин** илеткел кылган.

РСФСР-ниң Дээди Соведи «Ажылчы чоннар депутаттарының районнар Советтериниң күүсекчи комитеттериниң килдистериниң данзызынга кинофикация килдистерин киирериниң дугайында» РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаан болгаш РСФСР-ниң Конституциязының 96 дугаар үүлүнге чогуур өскерилгелерни киирген.

«Башкир АССР-ниң ыяш үлетпүрүнүң Министерствозун дүжүреринің дугайында», «Кабардин АССР-ниң чурт үлетпүрүнүң Министерствозун болгаш Кабардин АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында чурттуң одалга үлетпүрүнүң эргелелин Кабардин АССР-ниң чурт үлетпүрүнүң Министерствозу болдурар дугайында», «Чуваш АССР-ниң ыяш үлетпүрүнүң Министерствозун дүжүрер дугайында» РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын РСФСР-ниң Дээди Соведи бадылаан.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызынга эш **Д. П. Проферансовту** томуйлаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын РСФСР-ниң Дээди Соведи бадылаан.

Ооң соонда РСФСР-ниң Дээди Соведи РСФСР-ниң мооң адаанда Министрлерин томуйлаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаан:

РСФСР-ниң садыг министринге Алексей Васильевич **Куртовту.**

РСФСР-ниң чурт үлетпүрүнүң Министринге—Петр Павлович **Поповичини.**

Москваның, Ленинградтың, Свердлов, Воронеж, Челябинск областарның, Краснодар крайның, Татар болгаш Башкир АССР-лериң бөлүк депутаттарының мурнундан санал берген депутат **П. Ф. Ладановтуң** саналын ёзугаар РСФСР-ниң Дээди Судун болгаш РСФСР-ниң Дээди Судунуң улус төлээлерин РСФСР-ниң Дээди Соведи чаңгыс үн-биле соңгаан.

РСФСР-ниң Дээди Судунуң даргазынга Степан Павлович **Битюков** соңгутурган.

Дээди Советтиң хүн айтырыы доозулган. РСФСР-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының хагдынганын дарга чарлаан.

Башкыларның методтуг катыжылгазын тургускан

Башкыларның идея-политиктиг, педагогиктиг, методтуг билиглерин улам бедидер болгаш эң эки башкыларның мурнакчы дуржулгазын өөренир болгаш ону өске башкылар ортузунга нептередир сорулга-биле Сүт-Хөл районунуң чанында райпедкабинет (эргелекчизи К. И. Прыгунова) Суг-Аксы суурда чеди чыл, Бора-Тайга сумуда чеди чыл база Сүт-Хөл сумузунда Киров аттыг колхозта эге школаларның аразында башкыларның методтуг катыжылгазын чоокта чаа тургускан.

Башкыларның чаа тургустунган методтуг катыжылгазының удуртукчузунга Суг-Аксында чеди чыл школаның орус дыл болгаш литература башкызы Ю. П. Сидорованы томуйлаан. Ооң кежигүннеринге башкылар П. П. Лукьянов, Э. С. Монгуш болгаш М. М. Санникова оларны бадылаан.

Ук методтуг катыжылганың бирги чөвүлел хуралы бо чылдың марттың эгезинде болган. Анаа методтуг катыжылганың чартык чылда планын бадылаан болгаш ооң чөвүлел хуралын айда бир катап чорудуп турар деп шиитпирлээн. Ооң ынай арифметика, орус дыл база төрээн дылдың ажык уроктарын планда айытынганы ёзугаар чорудуп, анаа ук эртемнерниң башкыларын ыяавыла олуруштурарын чедип алыр деп доктааткан. Ылангыя Суг-Аксында чеди чыл школазының VI класында орус дыл башкызы Зоя Афанасьевна Нестерованың мурнакчы дуржулгазын районнуң бүгү школаларынга нептередир болгаш чамдык эвээш дуржулгалыг аныяк башкыларга практика талазы-биле боттуг дузаламчыларны бээриниң эргежок чугулазын анаа санал берген башкылар чугаалан.

—⊙—

Башкылаарының арга сүмелерин солушкан

Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Тайга эге школазынга башкыларның дуржулга солчурунуң методтуг катыжыышкыны болуп эрткен. Анаа Кызыл-Тайга болгаш Хөр-Тайга эге школаларының башкылары киришкен.

Методтуг катыжыышкынга Кызыл-Тайга школазының I—II—III класстарының башкылары Тутатчикова, Часкал, Чыргал, Көкүүжүк оларның орус, тыва дылларга болгаш арифметикага эртирген ажык кичээлдериниң дугайында илеткелдерни дыннаан.

Бо башкылар орус, тыва дылларны болгаш арифметиканы башкылаарының методун чөп шилип, кичээлдериниң планнарын шын тургускан-даа болза, чаа темаларны четче эвес тайылбырлап, немелде литератураларны ажыглавайн турганын анаа киришкен башкылар илеткен.

Орус, тыва дылларның болгаш өске-даа эртемнерниң башкыларашкынында бар четпестерни үндезинибиле узуткаарының талазы-биле арга-сүмелерни башкылар солушкан.

Америк агрессорларның араатанзыг чоруунга удур совет улустуң килеңнээшкини

РИГА. Кореяда болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатта америк империалистерниң бактериологтуг чепсекти ажыглап турарынга удурланган массалыг митингилер Латвияда эрттип турар.

Риганың электримашина тудуушкын заводунуң ажылчыннарының, инженерлериниң болгаш албан-хаакчыттарының митингизинге тайбың камгалалының Совет комитединиң кежигүнү ССРЭ-ниң улустуң артизи Э. Смильгис үүве чугаалаан:

— Делегейниң ак-сеткилдиг кижилери болза, күш-ажылга ынак, культурага ынак болгаш кижиге ажыг-шижигни, бергедээшкинни, өлүмнү чедирер үүве бүрүзүн көөр хөөнү чоктар. Ынчангаш ол алачаягаар болуушкун болза, демократияның болгаш тайбыңның лагерин канчаар-даа аажок улуг күштүг болдуруп турар. Империалистиг дайынның, үптээшкинниң болгаш улустарны мөлчүүрүнүң лагерин бүгү-ле ак-сеткилдиг кижилерниң көөр хөөнү чогун ол болдуруп турар. Ачесоннуң эвилелчилери — чумалыг кара-быт болгаш холераның тараканы ол-дур. Кижи төрелгетениң мурнунга оларның кылган араатанзыг үүлгедиишкиннериниң уъжун оларны делегейниң улустары улустарның шыңгыы судунга дужаарлар.

Америк империалистерге удурланып турар миллион-миллион кижилерге катыжып, Кореяда болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатта бактериологтуг дайынны соксадырын негээрине ол заводтуң муң-муң кижилиг коллективин Смильгис кыйгырган.

Заводтуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчыттары боттарының чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган резолюциязында америк империалистерге карганып турар болгаш бактериологтуг чепсекти хоругдаарын негеп турар.

ЯКУТСК. Америк империалистерниң Кореяда болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатта үүлгедип турар кем-буруулуг араатанзыг чоруктарынга Якутияның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады шыңгыы удурланып турар. Соңгу-Якутияның пароход ажылының баштаар черииң ажылчыннарының, албан-хаакчыттарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының хөй кижи киришкен митингизинге орук албаныың инженери А. Петухов мынча дээн:

— Америк агрессорлар болза, Катышкан Нацияларның Организациязының тугу-биле чажырттынып алгаш, Кореяда болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатта халдавырлыг аарыгларны болгаш өлүмнү нептередип турарлар. Төөгү ол хире ужур-дүржок араатанзыг чорукту кажан-даа көрүп көрбээн! Бистер, бүгү совет улус-биле кады боттарывыстың килеңнээн үнүвүстү бактериологтуг чепсекти ажыглаанынга удур көдүрүп, империалистерниң ол кем-буруулуг үүлгедиишкинниң соксадырын негеп тур бис.

Харылзаа салбырышын инженери В. Груненков анаа үүве чугаалааш, мынча дээн:

— Америк агрессорлар болза, боттарының ханныг холун корей улусче карбаңнадып турар. Олар бактериологтуг чепсекти ажыглаан.

ГОРНО-АЛТАЙСК. Кореяда болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатта бактериологтуг чепсекти ажыглап турар америк араттаннарның кем-буруулуг чаа үүлгедиишкининиң дугайында медээ областың эң ырак булуңнарында безин дыңналы берген. Суурларда, малчыннарның турар черлеринде болгаш чер болганда-на америк агрессорларның дыңналып көрбээн кем-буруулуг чоруунга удурланыышкынныг килеңнээшкиниң сөстерин дыңнап болур.

Бир эң ырак дагның эдээнде Текерти деп суурнуң кадарчыларының чылгычыларының, болгаш оларның өг-бүлезиниң кежигүннериниң митингизи болган.

Кореяның болгаш Соңгу-Чөөн Кыдаттың хоорайларының, суурларының кырынче американнар чума база холера-биле халдамырлыг насекомнарны октап турар. Ол хире араатанзыг чорук делегейге болуп көрбээн. Бүгү совет улус-биле кады америк агрессорларның ол араатанзыг үүлгедиишкиннеринге удурланып тур бис. Калчаараан империалистерни Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң үүгеннеп шыдаарынга бүзүреп турар бис деп сургылыг кадарчы Кара-Ойкашев чугаалаан.

Ол-ла митингиге малчын Культуева үүве чугаалаан. Ооң чугаалааны болза.

— Корея бистен ыракта туруп турар, ынчалза-даа америк агрессорларның кижи дүрзүжок халдаашкынында таварышкан маадырлыг корей улустуң качыгдаашкынарының дугайын билир бис. Бактериологтуг чепсекти ажыглап турар америк интервентилерге каргыш.

Удурланыышкынның митингилери областың чер болганда эртип турар.

(СЭТА).

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ИЙИГИ СЕССИЯЗЫ

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында

РСФСР-ниң Саң Министри депутат И. И. Фадеевтиң илеткели

Эштер депутаттар! Эвилелдиң Дээди Соведининң үшкү сессиязының чоокта чаа бадылааны, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелининң 1952 чылда Күрүне бюджедин совет улус ханы сеткил ханыышкынбыле уткаан.

Совет Эвилелининң Күрүне бюджеди болза, социалистиг экономиканы улам хөгжүдерининң болгаш ажылчы чоннарның чаагай амыдыралын болгаш культуразын улам көдүрериниң талазы-биле коммунистиг партияның болгаш совет чазактың салып турар улуг сорулгаларын көргүзүп турар.

Совет улус болза, комунизм тургузуушкунуның канчаар-даа аажок улуг сталинчы программазын амыдырал кырынга боттандырбышаан, социалистиг Төрээн чуртунуң чаагай чоруунга улам-на чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Бистің чуртувуста үлетпүр бедик темпи-биле сайзырап, социалистиг көдээ ажыл-агай өзүп, быжыгып турар. Улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларында мурнакчы техника калбаа-биле нептеретинип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү болгаш бүдүрүлгениң культуразы бедип турар.

Суг күжү-биле ажылдаар канчаар-даа аажок улуг электри станцияларын, каналдарны болгаш суггарылга системаларын совет кижилер улуг сорук кириишкин-биле тургузып турар. Сталинчы үениң канчаар-даа аажок улуг чепсеглээшкиннериниң эн-не биргизи—Волга-Доннуң судноолар чоруур каналы бо чылын ажыглалга кирер. Коммунизмниң улуг тудугларын боттандырып турар чорук болза, социалистиг тургузугда тургустунган кызыгаар чок улуг болдунар аргаларның дугайын, Совет Эвилелининң улам-на өзүп турар күчүшыдалының, коммунизмниң оруу-биле совет улустуң чайгылыш чок бурунгаар шимчээшкининиң дугайын херечилеп турар.

Социалистиг экономиканың күчүлүг көдүрлүүшкүнү болза, улустуң амыдырал байдалының чайгылыш чок экижиишкинин хандырып турар. Совет Эвилелинде национал орулга соксаал чокка көвүдеп, совет рубльдиң садып алыр аргалыы улам-на көдүрлүп, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажылтөлевири, база тараачыннарның орулгазы өзүп турар.

Совет күрүнениң бо шылгарангай чедиишкиннери болза, капитализмниң системазындан ажыл-агыйның совет социалистиг системазының ыракта артык күштүүн тодаргайы-биле көргүзүп турар.

Совет кижилер болза, боттарының күжүн тайбың тургузукчу күш-ажылга берип тургаш, социалистиг ада-чурттуң күчү-шыдалын могаг-шылаг чок быжыглап, дайын кыпсыкчыларының чимзеннишкиннерин серемчилелдин-биле хайгаарап көрүп турар. Большевик партияның, совет чазактың, бистің улуг баштынчывыс болгаш башкывыс эш Сталинның удуртулгазы-биле совет улус болза, тайбың дээш чайгылыш чок туржуп турар болгаш бүгү делегейге тайбынны камгалаары дээш, бистің чуртувуска коммунизмни тургузары дээш ам-даа улуг күш-биле демисежирлер: **(Динмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

1951 ЧЫЛДА БЮДЖЕДТИ КҮҮСЕТКЕНИНИҢ БАШТАЙГЫ ТҮҢНЕЛДЕРИ

Эштер депутаттар! Россия Федерациязының улустары болза, ССРЭ-ниң Чазааның болгаш эш Сталинның бодунуң хүн-бүрү дузазының ачызы-биле РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң дайын сөөлүнүн беш чыл планын чедиишкиннинг күүсеткен, а эн чугула даалгалар талазы-биле ажыр күүсеткен.

Республиканың үлетпүрү беш чыл планын хуусаазының бетинде күүсеткен. Ол ышкаш социалистиг көдээ ажыл-агыйны, эртемни, литератураны, уран-чүүлдү хөгжүдер талазы-биле улуг чедиишкиннер чедип алдынган.

РСФСР-ниң улус ажыл-агыйы 1951 чылда чаа кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган. РСФСР-ниң республика болгаш чурт үлетпүрү ниити продукция кылып үндүрериниң чыл планын 104 хуу күүсеткен. Үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1950 чылга бодаарга, 15 хуу улгаткан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 8 хуу өскен, үлетпүр продукциязының бот-өртээ барык-ла 4 хуу кудулатынган.

Республикада көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының тарылга шөлү 1950 чылга дөмейлээрге, 5,7 миллион гектар калбарган. Колхозтарда болгаш совхозтарда малдың саны өскен. Хову болгаш аърга-ыяштыг хову районнарда 535 муң гектар хемчээлдиг шөлде шөл камгалалының ыяш олуртуушкунун болгаш тарылгазын чоруткан.

Чуртталга, коммунал болгаш культур-амыдырал тудуушкуннарын болгаш хоорайларны болгаш ажылчы суурларны чаагайжыдарының калбак программазын РСФСР-ге эрткен чылын боттандырган. Үгле чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери безин РСФСР-ниң хоорайларында чуртталга болгаш коммунал тудуушкуннарынга тос миллиард чыгыы рубльди чарыгдаан.

1951 чылда күрүне болгаш кооператив садыының магазиннеринге 1950 чылдазындан 15 хуу хөй бараннарны республиканың чонунга саткан. Эң ылангыя эътти, саржагны, чигирни, кондитер кылыгларын, а ол ышкаш хөвен-саазын кылыглыг болгаш торгу пөстерни, идиктерни, базын херекселдерин база оон-даа өске бараннарны садары көвүдээн. Колхозтар рыноктарына көдээ ажыл-агый продуктуларын садары база көвүдээн.

Культура тургузуушкунунда чаа-чаа чедиишкиннер чедип алдынган. Чеди чыл болгаш ортумак школаларның саны база школаларның үстүү класстарында, техникумнарда болгаш дээди өөредилге черлеринде өөреникчилерниң саны көвүдеп, культур-чырыдыышкын албан черлериниң четкилери калбарып, эмнелге черлериниң, божуур бажыннарның, санаторийлериниң болгаш дыштанылга бажыннарының четкизи өскен.

1951 чылда социалистиг экономиканың көдүрлүүшкүнү болза, бюджетти чедиишкиннинг күүселириниге дузалаан. Баштайгы түннелдер-биле алырга, РСФСР-ниң Күрүне бюджеди орулгалар талазы-биле 102,8 хуу күүсетинген. Күрүне бүдүрүлгелериниден болгаш ажыл-агый организацияларындан кирер орулгалар ажыр күүсетинген. Арыг орулгадан киир санаар орулга 9.325 миллион рубль, азы бюджет ёзугаар бадылатынган түнге бодаарга 111,1 хуу кирген. Саарылга үндүрүүнден киир санаар орулга талазы-биле план 9.141 миллион рубль кылдыр, азы 101,4 хуу күүсетинген. Ол ышкаш күрүне чээлилериниден киир санаар орулга талазы-биле план база улуу-биле ажыр күүсетинген. Орулгаларның бо кирер үндезиннерин ёзугаар алырга, 8.805 миллион рубль ийикпе, азы 108,4 хуу орулгалар кирген.

Улус ажыл-агыйын акшаландырарынга 1951 чылда 10.871 миллион рубльди берген, азы план ёзугаар алырга 106,2 хуу болган. 37.634 миллион рубльди, азы 1950 чылдаазындан 718 миллион хөй рубльди социал-культур хемчеглериниге чарыгдаан. Күрүне эргелелиниң органнарын хандырарынга баш удур көргенинден 73 миллион рубльди эвээшти чарыгдаан.

Бюджетти чедиишкиннинг күүсеткениниң түннелинде 1951 чылда чарыгдалдардан орулгаларның ажыр турары 991 миллион рубль болган. Эрткен чылдың бюджедин күүсеткениниң баштайгы түннелдери мындыг-дыр.

РСФСР-НИҢ 1952 ЧЫЛДА КҮРҮНЕ БЮДЖЕДИ

1952 чылда республика болгаш чурт үлетпүрүн, көдээ ажыл-агыйны, чуртталга-коммунал ажыл-агыйын, транспортту улам-на хөгжүдериниң талазы-биле, бараан саарылгазын калбартырының болгаш ажылчы чоннарның амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деннелин улам-на көдүрериниң талазы-биле улуг сорулгалар бистің республиканың мурнунда туруп турар. Күрүне бюджеди болза, бо сорулгаларны чедиишкиниг күүседирин эргежок чугула үүлдер-биле хандырар хүлээлгелиг.

1952 чылдың Күрүне бюджеди болза, улус ажыл-агыйының планы-биле шуут дугжүп турар кылдыр тургустунган болгаш күрүне бүдүрүлгелериниң болгаш ажыл-агый организацияларының кол болгаш саарылга хөреңгилерин ажыгдаарын улам-на экижидерин, улус ажыл агыйының бүгү-ле адырларына камналганың чурумун шынгыы сагыырын, иштики кур-күштерни мобилизастаар чорукту күштелдирерин көрүп турар.

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджедин РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели орулгалар талазы-биле 54.748,0 миллион рубль түннүг болгаш чарыгдалдар талазы-биле — 54.716,4 миллион рубль түннүг кылдыр доктааткан. Чарыгдалдардан орулгалар 31,6 миллион рубль хөй.

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң орулгалары

РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң кол кезиин ССРЭ-ниң ниити Күрүне бюджеди ышкаш база-ла соксаал чокка өзүп турар социалистиг ажыл-агый берип турар. 1952 чылда күрүне бүдүрүлгелериниден болгаш организацияларындан республиканың бюджединге киирилде 35 миллиард рубль түннүг, оон иштинде арыг орулгадан киир санаары 11.788,8 миллион рубль, саарылга үндүрүүнден—7.649 миллион рубль болур.

Арыг орулгадан киир санаар орулга 1951 чылга бодаарга, 3.450 миллион рубль ийикпе, азы 40 хуу хөй болуп турар. Бо орулгаларның өзүүшкүнү болза, республиканың экономиказының улам ыңай өзүүшкүнүнге, хамыктың мурнунда үлетпүр бүдүрүлгезиниң калбарыышкынынга, продукцияларның бот-өртээниң чиигедиишкининге болгаш оон-биле холбаштыр улус ажыл-агыйынга арыг орулгаларның улгадырынга үндезилетинген.

РСФСР-ниң үлетпүр Министерстволарының хөй кезии эрткен чылын продукцияларның бот-өртээн чиигедириниң талазы-биле даалганы долдур, ажыр күүсеткен болгаш бүдүрүлгелериниң орулгалыг ажыл-даарын бедиткен. Ол чорук болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн өскениниң, чиг-этти, кол болгаш дузалаар материалдарны, оттулар үүлдү камнаарының, немелде чарыгдалдарны кызырганының түннелинде чедип алдынган.

Ынчалза-даа үлетпүр Министерстволары ажыл-агыйда курлавырны эки ажыглаан болза, олар продукцияның бот-өртээн чиигеткеш, оон-даа хөй чыылданы берип болур турган. РСФСР-ниң чиик үлетпүр Министерствозун чижек кылдыр алыыл. Ол Министерство болза, продукцияның бот-өртээн чиигедириниң талазы-биле бүдүрүлге планын болгаш даалгазын күүсеткен, чыылданың база бюджетке төлелгениң планын ажыр күүсеткен. Оон-биле чергелештир РСФСР-ниң чиик үлетпүр Министерствозу болза, республикага чагыртыр бүдүрүлгелерге продукцияларның үрей кылдынганындан болгаш оон өске-даа ажык чок чарыгдалдардан 54 миллион рубльдиң чидириин кылган.

РСФСР-ниң аъш-чем, чурт болгаш ыяш үлетпүрлериниң Министерстволары бүдүрүкчүлүг эвес чарыгдалдарны болгаш чидириглерни ол ышкаш кылганнар. РСФСР-ниң ыяш үлетпүрүнүң Министерствозу бодунуң бүдүрүлгелериниге чогуур корум-чурумну амдыгаа чедир тургуспаан болгаш механизмнерни ажыглаарын экижидерин чедип албаан. Элээн хөй бүдүрүлгелерге эрткен чылын ажыл-төлевириниң фондузун ажыр чарыгдаан турган. Бо бүгү үүлдер болза, продукцияның бот-өртээн аартаткан болгаш когаралдарны болдурган. РСФСР-ниң ыяш үлетпүрүнүң Министерствозу болза, бо четпестерни узуткаарының хемчеглерин алыр хүлээлгелиг.

Балык үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылын улуу-биле экижидери негетинип турар. РСФСР-ниң балык үлетпүрүнүң Министерствозунуң бүдүрүлгелери багай ажылдап турар болгаш эң ылангыя боду чоруур флотту болгаш балык тударының херексөлдерин четпес ажыглаанының ужурундан каражага таваржып турар. Оон түннелинде РСФСР-ниң балык үлетпүрүнүң Министерствозу чыылда кылырының талазы-биле бюджет мурнунга бодунуң хүлээлгезин 1951 чылда күүсетпээн.

Социалистиг үлетпүрде «бот-өртекти чайгылыш чок чиигедириниң, садар өртектерни чиигедириниң болгаш бодунуң продукцияларын чиигедириниң политиказын чорудуп, оон-биле кады бодунуң продукциязынга рынокту калбартып, иштики рыноктуң хемчээлин көдүрбүшаан, бүдүрүлгени улам-на калбартырының талазы-биле үргүлчү өзүп турар үндезин суурну бодунга тургузар арга шуптузу бар» деп эш Сталин өөредип турар.

Продукцияларның бот-өртээн чиигедир болгаш чыылданы көвүдедир талазы-биле бүдүрүлгелериниң болгаш ажыл-агый организацияларының удуртукчулары бүгү-ле аргаларны ажыглаар хүлээлгелиг. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн улам ынай көдүрлүүшкүнүн хандырып, камналганың чуруму дээш демиселди күштелдирип, ажык чок чарыгдалдарны болгаш продукцияны үрей кылыр чоруктан болур чидириглерни болдурбазы эргежок чугула. Бүдүрүлге черлеринде бот-орулга, чарылгалыг чорукту бүгү хемчеглер-биле быжыглаар херек. Кылыр ажыл бүрүзүнге продукцияның бот-өртээн чиигедири дээш, чүгле тергиин эки шынарлыг продукцияны кылып үндүрери дээш социалистиг чарышты калбаа-биле нептередири эң чугула сорулга ол болуп турар.

Продукцияның бот-өртээн чиигедири болгаш чыылданың өзүлдези дээш демиселде чугула роль болза, бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның саң-хөө ажыл-агыйының чорудуушкуннарын хынаар хүлээлгелиг саң-хөө органнарынга хамааржып турар. Ынчалза-даа чамдык саң-хөө органнары болза, бодунуң ол хүлээлгезин кошкак күүседип турар. Куйбышев хоорайның болгаш Смоленск областың саң килдистери бүдүрүлгелериниң санажылгаларын болгаш отчёттуг материалдарын негелде ёзугаар хынавайн, оларның орулгаларын четче эвес илереткен. Продукцияның бот-өртээн чиигедириниң талазы-биле даалгаларны болгаш чыылдалар планын база бюджет мурнунга хүлээлгелерин бүдүрүлгелериниң күүседип турарының хыналдазын РСФСР-ниң Саң Министерствозу болгаш саң-хөө органнары күштелдирер ужурлуг.

Республиканың Күрүне бюджединиң орулгаларының бир эң чугула дөзү болза, саарылга үндүрүүнден киир санаар орулга болур. Бо үндүрүг талазы-биле планны чедиишкиниг күүседир чорук болза, ССРЭ-ниң бүгү Күрүне бюджединге шиитпирлиг ужур-дузалыг.

Үндүрүг төлелгелерин чогуур өйүнде киирбейн турар бүдүрүлге удуртукчулары ам-даа бар дээрзин чугаалаза чогуур. РСФСР-ниң чиик үлетпүрүнүң Министерствозунуң Курскиде алгы заводунун, РСФСР-ниң аъш-чем үлетпүрүнүң Рышковта пиво хайындырар заводтуң болгаш оон-даа өске бүдүрүлгелериниң, организацияларның удуртукчулары эрткен чылын саарылгалардан үндүрүг талазы-биле төлелгени озалдатканнар. Үндүрүг онаар саарылгаларны эвээжедип турар удуртукчулар база бар. Эң ылангыя Главрыбсбыттың Тамбов конторазының болгаш Главсахарның Иркутск область конторазының удуртукчулары ындыг орукта кирип турарлар. Шак мындыг таарышпас практиканы чок кылыры эргежок чугула.

РСФСР-ниң садыг Министерствозунуң ажылында элээн хөй четпестерни РСФСР-ниң Дээди Совединин бирги сессиязынга илереткен турган. Садыг Министерствозу 1951 чылда чонну хандырар талазы-биле садыг четкизиниң ажылын экижиткен, ынчалза-даа ам-даа дыка хөй улуг четпестерни узуткаваан. Бараннарны киирери чуртта-кчыларның хереглел негелдезин барымдаалавайн чорутунуп турары ховар эвес. Складтарда бар бараннар чамдык магазиннерге сатынмайн турар. Садыг ажылдакчылары болза, үлетпүрден, ылангыя чурт болгаш кооператив үлетпүрүнден чогуур негелдени салбайн, шынары куду кылыглар бээр чорук-биле тааржып турарлар; чугула бараннарны садыг четкизинге киирип, оларның ассортиментизин калбарттып, шынарын экижидер талазы-биле тус-тус черлериниң аргаларын тып илередиринге олар эвээш инициативаны үндүрүп турарлар. Бо бүгү болза, бараан саарылгазының планын күүседиринге шаптыктыг болуп турар.

Садыг организацияларының саңхөө ажылын экижидериниң талазы-биле чогуур хемчеглерни РСФСР-ниң садыг Министерствозу албаан. Чер-черниң садыг организациялары чидириглерни болгаш саарылганың артык чарыгдалдарын кылып турар. Элээн хөй областарда ол организациялар боттарының саң-хөө талазы-биле хүлээлгелерин үгле күүсеткейн турар эвес, харын-даа немелде чарыгдалдар-биле бюджетке таарымча чок байдалды таварыштырып турар. Чижээ, Чита областың садыг организациялары 1951 чылда арыг орулга талазы-биле киир санаар орулганы 6 миллион рубль чедир бербээн, ынчангаш оларга эргилде хөреңгилериниң четпес түүн дуглаары-биле бюджеттен 6 миллион рубльди бээр ужурлуг апарган. Кемерово областың садыг организациялары 8,6 миллион рубльди киирбээн, ынчангаш бюджеттен планнан дашкаар 13,8 миллион рубльди алган. РСФСР-ниң садыг Министерствозу болза, садыг организацияларының ажылын экижидип, оларның бараан саарылгазының болгаш бюджетке төлелгелериниң планын бюджетке төлелгелериниң планын күүседирин хандырар хүлээлгелиг.

Чурт үлетпүрүнүң болгаш ус-тывыш кооперациязының калбак хереглел бараннарын доктааткан ассортиментини болгаш эки шынарны барымдаалап тургаш кылып үндүрер талазы-биле ажыл болза, бараан саарылгазының планын күүседиринге улуг ужур-дузалыг болур.

Чурт үлетпүрүнүң болгаш ус-тывыш кооперациязының бүдүрүлгелери чурттакчыларга херектиг бараннарны кылып үндүрерин чыл келген тудум-на көвүдедип турар. Ынчалза-даа оларның дыка хөйү ассортименти талазы-биле планны күүсетпейн турар. Чурт үлетпүрүнүң Министерствозунуң бүдүрүлгелери 1951 чылда 65 кылыглар талазы-биле планны күүсетпээн, а ус-тывыш кооперациязы—42 кылыглар талазы-биле күүсетпээн, оон иштинде бажың херекселдериниң, ажыл-агый саваларының болгаш калбак хереглелдиң өске-даа чүүлдериниң талазы-биле кылыглар күүсетинмээн. Ук черниң туйбу болгаш чугай дээн ышкаш ындыг чиг-эттеринден кылдынып турар кол-кол кылыгларны бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле планын ус-тывыш кооперациязының Ростов области артельдери күүсетпээн. Архангельск областың артельдери столдарны болгаш сандайларны кылып үндүрериниң планын чедир күүсетпээн.

Чурт үлетпүрүнүң болгаш ус-тывыш кооперациязының бүдүрүлгелериниң кылып үндүрүп турар кылыгларын улам экижидерин болгаш шынарлыг болдурарын күзээр херек. Планны долдур болгаш ажыр күүседири эвес, а улус ажыл- агыйын болгаш чурттакчыларны эргежок чугула продукция-биле хандырары чугула дээрзин бүдүрүлгелериниң удуртукчулары билир ужурлуг. Чурт үлетпүрүнүң Министерствозу болгаш кооперация организацияларының удуртукчулары болза, бүдүрүп үндүрер үүлдериниң планнарын доктааткан ассортименти-биле бүдүрүлге черлериниң күүсеткен турарының талазы-биле харысалгазын бедидип, шынар чок бараннарны кылып турарларга хемчегни көргүзер хүлээлгелиг.

РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң орулгаларының чугула үндезини болза, Күрүне чээшкининден кирер орулга болуп турар. Бо талазы-биле киирер орулга болза, 1952 чылда 9 миллиард 879,0 миллион рубль түннүг кылдыр төзевилетинген. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң (1951 чылда үндүрген) Күрүне чээшкининге бижидиишкин болза, бүгү Совет Эвилелинге ышкаш, Россия Федерациязынга база-ла канчаар-даа аажок улуг көлүрлүүшкүн-биле эрткен болгаш чээшкинге бижидиишкиниң айыткан түүн дыка ажырган дээрзи билдингир болгай.

Ажаалга кассаларынга чуртта-кчыларның салыышкыннарын киирериниң планы база-ла ажыр күүсетинген. 1951 чылда республиканың ажаалга кассаларынга чаа салыышкыннарны 2 миллиард 914 миллион рубль түннүг киирген, а салыкчыларның санынга 2 миллион 137 муң кижи немешкен. Күрүне чээлилерин чедиишкиниг боттандырып, салыыш кыннарның көвүдеп турары бистің чуртувуста улустарның чаагай амыдыралының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнүң дугайын херечилеп турар.

Чондан болгаш колхозтардан күрүне үндүрүглериниң республика бюджединге кирер орулгалары 9 миллиард 351,3 миллион рубль түннүг кылдыр болгаш чер-черниң үндүрүглериниң болгаш чыылдалзрының талазы-биле 4 миллиард 830,0 миллион рубль түннүг кылдыр көрдүнген.

Чамдык крайларда, областарда болгаш автономнуг республикаларда саң-хөө органнары эрткен чылын үндүрүг ажылдарының талазы-биле улуг четпестерни кылганнар. Воронеж, Курск, Ростов областарда болгаш Кабардин автономнуг республикада саң-хөө органнары болза, төлелгелериниң киреринин планнарын чогуур өйүнде күүседирин хандырбаанар. Бо областарда болгаш автономнуг республикада үндүрүг талазы-биле ажылды экижидериниң дугайында РСФСР-ниң саң Министерствозу чогуур хемчеглерни албаан. РСФСР-ниң саң Министерствозу болгаш чер-черде саң-хөө органнары үндүрүг ажылының чорудуушкунун экижидер хүлээлгелиг. Чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери болза, саң-хөө органнарының ажылын хынаарының талазы-биле ажылын күштелдирип, оларның үндүрүг талазы-биле планны күүседириниң хереэнге дузалаар хүлээлгелиг.

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң чарыгдалдары

РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң кол чарыгдалдары болза, улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге болгаш чоннуң социал-культур хереглелдерин хандырарынга үнер чарыгдалдар болур.

1952 чылда улус ажыл-агыйының акшаландырыышкынынга 9 миллиард 760,6 миллион рубль түн болгаш социал-культур хемчеглериниң акшаландырыышкынынга 39 миллиард 353,3 миллион рубль түн төзевилетинген. Ынчангаш бо сорулгаларга республиканың Күрүне бюджединиң бүгү хөреңгилериниң 90 хуузу онаажып турар-дыр.

Улус ажыл-агыйының акшаландырыышкыны

Аңгы-аңгы адырларчын талазы-биле улус ажыл-агыйын акшаландырары мынчаар төзевилетинген: республика болгаш чурт үлетпүрүн акшаландырарынга 1.172,0 миллион рубль, көдээ ажыл-агыйны болгаш ыяш ажыл-агыйын акшаландырарынга — 2.927,2 миллион рубль, чуртталга-коммунал ажыл-агыйынга — 3.356,5 миллион рубль болгаш улус ажыл-агыйының өске адырларынга—2.304,9 миллион рубль кылдыр көрүп турар.

Улус ажыл-агыйын акшаландырарынга көрдүнген хөреңгилериниң кол нуруузу капитал тудугже салдынар. Республика болгаш чер-чер ажыл-агыйларынче капитал салыышкынының планын 1952 чылда 6.038,2 миллион рубль кылдыр доктааткан, оон иштинде бюджеттен 4.309,0 миллион рубль, ажыл-агый организацияларының боттарының хөреңгилериниден 1.729,2 миллион рубль кирер.

Дайын сөөлүнүң бирги беш чыл планының чылдарының дургузунда РСФСР-ге дыка улуг хемчээлдиг капитал ажылдар күүсетинген. Үлетпүрүнүн, коммуналдың бүдүрүлгелерин болгаш өске-даа дыка хөй санныг бүдүрүлгелерни тургускан болгаш ажылдадып киирген. Хоорайларда болгаш ажылчын суурларда 60 миллион дөрбелчин метр ниити шөлдүг чуртта-лга бажыннарын, көдээ черлерде чуртта-лганың 1.300 муң бажыннарын туткан. Культур-амыдырал тудуушкуну улуу-биле калбарган. Хоорайларда болгаш көдээ черлерде 8 муң чыгыы школаларны катап тургускан ийикпе чаа тургускан.

Оон-биле кады капитал тудугда четпестер барын демдеглезе чогуур. Чаа бүдүрүлгечи күүлерни ажылдадып киирер талазы-биле онаалгаларны РСФСР-ниң чамдык Министерстволары күүсетпээн чорук улуг четпес. Чижээ, чурт үлетпүрүнүң Министерствозу эрткен чылын ол онаалганы мебель фабрикаларының талазы-биле чедир күүсетпээн, а РСФСР-ниң тудуг материалдар Министерствозу тууйбу заводтарының талазы-биле чедир күүсетпээн. Чер-чер Советтериниң чамдык күүсекчи комитеттери чаа-чаа бүдүрүлгелерни, чуртта-лга бажыннарын, школа бажыннарын ажыглалче киирериниң планын күүсетпээннер.

Республиканың тудуг организациялары 1950 чылга деңнээрге тудугнуң өртээн чиигедирин болгаш оон хуусаазын кызырарын чедип алганнар. Ынчалза-даа хөй-хөй органиациялар тудугнуң бот-өртээн чиигедир талазы-биле доктаадып тургускан онаалгаларны күүсетпээннер. Ылангыя бо онаалганы РСФСР-ниң хамааты-чуртта-лга тудуунуң Министерствозунуң элээн хөй трестилери күүсетпээн. Ростовтуң хоорай трестизи ажылчыннарның ажыл төлевириниң фондузун 30,8 хуу ажыр чарыгдаан болгаш немелде чарыгдалдарны 24, 7 хуу ажырган. Оон түннелинде тудугнуң өртээ 4,4 хуу аартаан болгаш эрткен чылды ол трест 475 муң рубль каражалыг болуп дооскан. Туланың область трестизи 509 муң рубль каражалыг болган.

Капитал тудугну күүседири болгаш оон өртээн чиигедири улус ажыл-агыйының адырының бүрүзүнге бирги чергениң чугула сорулгазы болур. Министерстволар, төп албан черлери болгаш чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери болза, тудугнуң талазы-биле, оон шынарын бедидериниң, хуусаазын кызырарының талазы-биле, а ол ышкаш күрүне хөреңгилерин камныг чарыгдаарының талазы-биле контрольду күштелдирер ужурлуг.

(Уланчызы үшкү арында).

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ИЙИГИ СЕССИЯЗЫ

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында

РСФСР-ниң Саң Министри депутат И. И. Фадеевтиң илеткели

(*Төнчүзү. Эгези 2 арында*)

Тудугнуң өртээн чиигедиринге улуг рольду төлевилел организациялары ойнаар ужурлуг. Ындыг турбужа оларның чамдыктары төлевилелдерге болгаш сметаларга артык чүүлдерни кылып турарлар. Чурт үлетпүрүнүң Министерствозунуң төлевилел организациязы Свердловскиниң чуга демир кылыр заводунуң тудуунуң сметтиг өртээн 4,1 миллион рубль, азы 45 хуу улгатырган. Оруктуң кол эргелелиниң төлевилел организациязы Соңгу-Осетинниң автономнуг республиказында шоссе оруктуң тудуунуң өртээн 4,1 миллион рубль, азы 49 хуу улгатырган. Төлевилел организацияларының ажылының талазы-биле, төлевилел кылып турар үеде камналганың чурумун сагыыр талазы-биле чогуур контрольду Министерстволар тургузар херек.

Бо чылын дыка хөй хөреңгилерни чуртталга фондузунуң капитал септелгезинге чарыгдаар. Бо сорулгаларга үнер чарыгдалдарның ниити хемчээлин 856 миллион рубль түннүг кылдыр доктааткан. 1951 чылда чуртталга фондузунуң капитал септелгезиниң республика талазы-биле планы ниитизи-биле ажыр күүсетинген. Чамдык Красноярск болгаш Молотов дээн ышкаш хоорайларга ол планның күүселдези хандыртынмаан, ол чорук болза, үстүнде айыткан хоорайларның черчер Советтериниң күүсекчи комитеттериниң улуг четпези болур.

Коммунал бүдүрүлгелериниң тудуушкунунче болгаш оларны калбартырынче база хоорайлар чаагайжыдылгазынче 1,094 миллион рубль киирип турар. Эрткен чылын коммунал бүдүрүлгелериниң ажылы экижээн, электри энергиязы бүдүрүп үндүрери улгаткан, чоинуң амыдырал хереглелдеринге газ бээри өзүп, суг бээри көвүдээн. Хоорай кудумчуларын болгаш шөлдерин ногаанчыдар, дөжектээр база асфальтылаар талазы-биле, парктар, скверлер болгаш бульварлар тургузар талазы-биле хоорайларга болгаш ажылчын суурларга улуг ажылдар чоруткулаан. Коммунал бүдүрүлгелериниң тудуунга болгаш чаагайжыдылгага хөй хөреңгилерни бюджеттен тускайлап берип турар чорук ажылчы чоннарның хандырылгазын улам экижидерин хандырар арганы күүсекчи комитеттерге бээр.

Хоорай транспортунуң ажылын тускай чугаалаары эргежок чугула. Дайын сөөлүндеги чылдарда дыка хөй хөреңгилерни бюджеттен транспортту хөгжүдеринче үндүрген. Ол хөреңгилериниң дузазы-биле республиканың 18 хоорайларынга трамвай болгаш троллейбус шугумнарын катап тургускан ийикпе чаа тургускан, ооң-биле кады троллейбус шугумнарының узуну 1940 чылда турганындан 1950 чылдың төнчүзүнде 2,3 катап улгаткан. Автобустар болгаш чиик такси автомобильдериниң паркы барык 5 катап өскен. 1951 чылда хоорай транспортунуң бүгү хевирлери-биле пассажирлер дажылгазы 1950 чылга деннээрге улгаткан, ылаңгыя троллейбустар-биле 20 хуу, автобустар-биле — 30 хуу, чиик такси автомобильдер-биле 34 хуу улгаткан.

Ынчалза-даа ниити республика талазы-биле планны хоорай транспорту күүсеткени-биле кады, эрткен чылын чамдык хоорайларга планны транспорттуң аңгы-аңгы хевирлери күүсетпээн. Ылаңгыя Донда Ростов хоорайга троллейбус талазы-биле план күүсетинмээн. Шимчээр составты ажыглаарының ажыктыг хемчээли ол хоорайга 1950 чылга бодааргa улгадырдан туржук, харын кудулаан. Ооң түннелинде бот-өртек улгаткан, а чыылда 1.325 муң рубль эвээжээн. Хоорай транспортунуң ажылы ажылчы чоннарга чугула ужур-дузалыг болур болгаш ону бүгү хоорайларга экижидер ужурлуг.

Улус ажыл-агыйының акшаландырыышкынынга бюджет өзугаар көрдүнген төзевилелдериниң чамдыызын күрүне бүдүрүлгелериниң болгаш ажыл-агый организацияларының боттарының хуузунда саарылга хөреңгилериниң 1952 чылда бүдүрүлгениң болгаш бараан саарылгазының планнарының улгатканы-биле холбаштыр өзүлдезин дуглаарынга киирип турар.

Саарылга хөреңгилерин улус ажыл-агыйынга ажыглаары экижээн. 1951 чылда хөреңгилерниң саарлырын дүргедеткен болгаш элээн хөй түннерни саарылгадан хостаткан бүдүрүлгелер республикада эвээш эвес. Чижээ, РСФСР-ниң Чиик үлетпүр Министерствозунуң Куровскиде хөвең-саазын кылыглыг пөс комбинады хөреңгилериниң саарлырын планга бодааргa 2 хүн дүргедеткен болгаш 2,8 миллион рубльди хостаткан. РСФСР-ниң Тудуг материалдар Министерствозунуң Кореневскиде силикаттыг туйбу заводу хөреңгилериниң саарлырын 3,9 хүн дүргедеткен болгаш 285 муң рубльди хостаткан. Бүгү бүдүрүлгелерге хөреңгилериниң саарылгазын дүргедеткен чорук, бүдүрүлгеге кылыгның белен болуп үнер үезин кызырганының, ажылдың технологтуг чорудулгазын болбаазыратканының, материал-техниктиг хандырылга талазы-биле ажылды экижиткениниң, бот орулга-чарылганы эмгелээниниң ачызында чедип алдынган.

Саарылга хөреңгилерин шын эвес ажыглап турар бүдүрүлгелер барын демдеглезе чогуур. Чурт үлетпүрүнүң Министерствозунуң Главметалл заводтары 1951 чылда өртектиг бараан-материалдарның нормадан артыышкыннарын 2 миллион рубль чедир мөөңнээн, алыр өрени улгатырганнар, база ооң-биле холбаштыр саарылга хөреңгилериниң эргилделиг чоруун 15 хүн орайтатканнар. РСФСР-ниң Аъш-чем үлетпүрүнүң Министерствозунуң бүдүрүлгелери саарылга хөреңгилеринден капитал тудугга 3,2 миллион рубльди хоойлуга таарышпазы-биле чарыгдаан, а РСФСР-ниң Совхозтар Министерствозунуң совхозтары 19,2 миллион рубльди шын эвес чарыгдаан. Саарылга хөреңгилеринге улуг төлевилелдерни күрүнеден ап турган, РСФСР-ниң министерстволары болза, саарылга хөреңгилерин шын ажыглаар талазы-биле шынгыы контрольду боттандырар болгаш оларның саарлыышкынын дүргедедир чорукту чедип алыр хүлээлгелиг.

РСФСР-ниң 1952 чылда Күрүне бюджедин өзугаар көрдүнген, көдээ ажыл-агый болгаш ыяш ажыл-агыйынга төзевилелдер болза, улус ажыл-агыйының үстүнде айыткан адырларын улам ынай хөгжүдер талазы-биле планда доктаатынган хемчеглерни хандырып турар.

Бюджет хөреңгилериниң дузазы-биле колхозтарны хандырып турар зоотехника-ветеринар албан черлериниң улуг четкизин акшаландырып турар. Ол албан черлерин хандырарынга 733 миллион рубльди тускайлаан. Совхозтарга төзевилелдерни 973 миллион рубль түннүг кылдыр доктааткан болгаш ол колдуунда мал ажылының оран-бажыннарын чаа техника-биле дериринге болгаш тударынга ажыглатынар. Ыяш-культура болгаш ыяш ажыл-агыйының ажылдарынга 402 миллион рубль бээри айытынган.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң мурнунда сессиязынга чер-черге ужур-дузалыг суггарылга системаларын чедимче чок тургузуп турарын демдеглээн. 1951 чылда суггарылга системаларының тудуушкуну эвээш экижээн. Суг ажыл-агыйының Кол эргелели тудуг планын чедир күүсетпээн. 1952 чылда Кол эргелел болза, тудуг планының хажык чок күүселдезин хандырып болур кылдыр ажылды организастаар ужурлуг.

Уруглар садтарының, уруглар бажыннарының хандырылгазын акшаландырарынга 3.410 миллион рубльди төзевилээн. Уруглар садтарынга болгаш уруглар бажыннарынга бо чылын 684 муң бичии уругларны кижизидер.

Школаларга болгаш бичии уругларның албан черлеринге чарыгдалдарны улгатырары-биле кады культур-чырыдыышкын ажылынга акшаландырыышкын база улгадыр. Республикаларның культур-чырыдыышкын албан черлериниң четкизинге бо чылын 5 муң көдээ клубтар болгаш 3,5 муң библиотекалар немежир. Библиотекаларга номнар садып алырынга 134 миллион рубльди тускайлаан. Ажылчы чоннарның бүгү талалыг чайгылыш чок өзүп орар культурлуг негелделерин хандырарынга чугула ужур-дузалыг өскедаа албан черлериниң саны көвүдээр.

Чырыдыышкын Министерствозу, а ол ышкаш өске-даа министерстволар болгаш чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери чырыдыышкынга үндүрүп турар хөреңгилерни бистиң социалистиг Төрээн чуртувуска эне ажыктыг кылдыр ажыглап, оларны камныг болгаш үүгле соргуудаан чүүлүнге дорт чарыгдаар ужурлуг.

Чырыдыышкын Министерствозу болгаш ооң чер-черде албан черлери ол негелделерни 1951 чылда четче сагывайн турган. 24 миллион рубль түннүг күрүне хөреңгизин чырыдыышкын органнары шын эвес чарыгдаанын саң-хөө килдистериниң чоруткан ревизиялары илереткен турган.

Кино театрларның күрүне четкизи 1952 чылда улгадыр. РСФСР-ниң Кинематография Министерствозу эрткен чылын көдээ чурттакчылыг чамдык черлерге үргүлчү кино чурук көргүзерин хандырбаан болгаш кино театрларның саң-хөө ажыл-агый ғорудулгазын четпес удурткан. Кинематографияның Министерствозу ол четпестерни чайладыр ужурлуг.

Эртем шинчилел ажылынга улуг түннерни республиканың бюджедибиле тускайлап турар. Эртем ажылынга төлевилелди 1952 чылда 467 миллион рубль кылдыр доктааткан.

Улустуң кадык камгалалынга бюджет-биле 1952 чылда 12.127 миллион рубль төзевилетинген. Совет кадык камгалалы чайгылыш чок өзүп турар, ооң материалдыг сууру чыл бүрүде быжыгып турар. Эмнелгелериниң болгаш кадык камгалалының өске-даа албан черлериниң тудуунуң болгаш септелгезиниң улуг программазын республикага боттандырар. Чурттакчыларны эмнелге талазы-биле хандырарын моон соңгаар экижидериниң хемчеглерин чорудуп турар. Хоорай болгаш көдээ эмнелгелерге бо чылын 22,2 муң чаа оруннар немежир. Уруглар яслилеринге уруглар турар черлер көвүдээр болгаш эмчилериниң база өскедаа медицина ажылдакчыларының саны көвүдээр.

Социал страхованиениң болгаш социал-хандырылганың чарыгдалынга 5,008,7 миллион рубльди төлевилээн. Ада-чурттуң Улуг дайынының инвалидтеринге дузаламчы көргүзеринге 417,5 миллион рубльди тускайлаан.

Совет кижилериниң материалдыг болгаш культурлуг деннелин бедидер дугайында бистиң коммунистиг партиявыстың, совет чазаавыстың болгаш эш Сталинның бодунуң үргүлчү сагыш салып турары социал-культураның хемчеглеринге канчаардаа аажок хөй хөреңгини төзевилээнинден тодаргай көстүп турар-дыр! **(Адыш часкаан).**

Күрүне эргелелиниң органнарын хандырарынга чарыгдалдар

Күрүне эргелелиниң органнарының хандырылгазынга төзевилелде 4.951,2 миллион рубль түнге көрдүнген.

Республиканың Күрүне эргелелиниң органнарының ажылын экижидер болгаш оларның хандырылгазынга чарыгдалдарны кызырар талазы-биле чазактың айтыышкының ёзугаар 1951 чылда элээн хемчеглерни чоруткан. Эргелел аппаратты хандырарынга киирген хөреңгиниң чарыгдалында саң-хөөнүң чурумун ам-даа үреп турарын демдеглээри чугула.

Ленинград хоорайда 38 автотранспорт организацияларын 1951 чылда хынап көөрге, административ-эргелел аппараттың 440 ажылдакчыларын бадылатынган штаттан дашкаар ажылдадып турганы илерээн. Бүдүрүлге ажылчыннарының ажылтөлевириниң фондузундан ай санында 279 муң рубльди чарыгдап турган. Өске хоорайларның аъш-чем болгаш чурт үлетпүрүнүң чамдык бүдүрүлгелеринге саң-хөөнүң чурумун ындыг янзы үреп турганы илеретинген. Ол үрээшкиннерни чайладыр дугайында министерстволар, ведомстволар болгаш чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери шиитпирлиг хемчеглерни алыр ужурлуг. Доктааткан штаттарны болгаш сметаларны база күрүне хөреңгизин чарыгдаарын сагып турарын контрольдаарын саң-хөө органнары күштелдирери чугула.

Саң Министерствозунуң контрольревизия аппарады республикада черчерниң бюджединиң күүселдезинчи хөй санныг ревизияларын чоруткан, бюджеттиг дыка хөй албан черлерин, ажыл-агый организацияларын болгаш бүдүрүлгелерни хынаан. Саң-хөө органнарының контроль-ревизия ажылын моон соңгаар экижидерин хандырары чугула. Саң-хөө органнарының ажылдакчылары ревизия чорудуп тура саң-хөө чуруму үрээнин үүгле илередир эвес, харын илеретинген четпестерни бүрүн чайладырын чедип алыр ужурлуг.

Ооң-биле кады албан черлериниң боттарының иштинге саң-хөөнүң контроль ажылын күштелдирери эргежок чугула. Чамдык министерстволар ол контрольдуң мурнунга салдынган сорулгаларны күүседирин хандырбайн турар. РСФСР-ниң Ыяш ажыл-агыйының Министерствозу, РСФСР-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң Министерствозу, роспромсовет 1951 чылда боттарының эргелелинде хөй бүдүрүлге черлеринге чаңгыс-даа ревизия кылбаан. Ведомстволарның боттарының иштинге чорудар контролюнуң ревизия ажылының шынары ам-даа куду. Илереткен четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглерни чогуур өйүнде албайн турар. Министерстволар болгаш ведомстволар болза, боттарының эргелелинде бүгү албан черлерин, бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны документ-биле хынаар ревизиязын чыл санында чорудуп турар дугайында чазактың негелделерин күүседирин хандырар болгаш ревизияларның шынарын бедидер ужурлуг.

1952 чылда автономнуг республикаларның бюджеттери болгаш чер-черниң бюджеттери

Бистиң республиканың улус ажыл-агыйының көдүрлүүшкүнү, социалистиг культураның өзүлдези, улустуң чаагай амыдралының бедээни болза, автономнуг республикаларның болгаш чер-черниң бюджеттерин улуу-биле өстүрген. Айыткан бюджеттериниң ниити хемчээлин РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели 1952 чылда 41.592 миллион түннүг кылдыр доктааткан.

Тус-тус крайларның, областарның, республика чагыргазында хоорайларның болгаш автономнуг республикаларның бюджеттерин моон адаанда түннерге бадыладыры-биле киирип турар (муң рубль-биле):

Алтай край	750.389
Краснодар край	1.006.769
Сочи хоорай	45.559
Красноярск хоорай	97.536
Красноярск край	707.384
Приморский край	409.433
Ставрополь край	567.894
Хабаровск край	775.987
Амур область.	271.042
Архангельск область	481.195
Астрахань область	263.401
Брянск область	461.536
Великие-Луки область	279.095
Владимир область	464.354
Вологда область	525.231
Воронеж область	861.276
Горький хоорай	309.721
Горький область	759.387
Грозный область	234.566
Иваново область	528.373
Иркутск область	531.826
Калининград область	268.623
Калинин область	611.143
Калуга область	368.708
Кемерово область	685.283
Киров область	696.715
Кострома область	364.929
Крым область	384.751
Севастополь хоорай	93.808
Куйбышев хоорай	256.156
Куйбышев область	435.430
Курган область	339.267
Курск область	703.701
Ленинград хоорай	1.842.625
Ленинград область	523.509
Молотов хоорай	181.327
Молотов область	727.638
Москва хоорай	3.351.389
Москва область	1.779.225
Мурманск область	242.978
Новгород область	314.253
Новосибирск хоорай	223.737
Новосибирск область	445.393
Омск хоорай	133.712
Омск область	384.444
Орёл область	456.581
Пенза область	463.113
Псков область	261.135
Ростов-на-Дону хоорай	223.678
Ростов область	751.111
Рязань область	586.509
Саратов хоорай	189.941
Саратов область	583.556
Сахалин область	430.155
Свердловск хоорай	282.603
Свердловск область	999.040
Смоленск область	483.414
Сталинград хоорай	206.895
Сталинград область	477.124
Тамбов область	501.327
Томск область	290.818
Тыва автономнуг область	125.034
Тула область	492.168
Тюмень область	476.826
Ульяновск область	366.032
Челябинск хоорай	183.698
Челябинск область	639.219
Чита область	368.675
Чкалов область	581.811
Ярославль область	541.920
Татар АССР	955.739
Ооң иштинде Казань хоорай	177.395
Башкир АССР	940.547
Ооң иштинде Уфа хоорай	78.415
Дагестан АССР	410.550
Бурят-Моол АССР	255.236
Кабардин АССР	159.819
Коми АССР	244.054
Марий АССР	238.292
Мордов АССР	338.891
Соңгу-Осетин АССР	205.908
Удмурт АССР	438.225
Чуваш АССР	342.119
Якут АССР	411.840

Автономнуг республикаларның, крайларның, областарның болгаш республика чагыргазында хоорайларның бюджеттери болза, чер-черниң ажыл-агыйын улам хөгжүдериниң айтырыынче, Россия Федерациязында чурттап турар бүгү улустарның хереглелинге большевик партияның болгаш Совет чазактың канчаар-даа аажок улуг сагыш салып турар дугайын херечилеп турар.

1951 чылда автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдери болгаш чер-черниң Советтериниң күүсекчи комитеттериниң хөй нуруузу бюджеттерни долдур болгаш ажыр күүседирин хандырган. Москва болгаш Ленинград хоорайларга, Москва, Ленинград, Иваново болгаш Сталинград областарга, Татар болгаш Якут автономнуг республикаларга улам бедик көргүзүглер чедип алдынган.

Ооң-биле чергелештир чамдык областарга бюджеттер долдур күүсетинмээн. Ындыг областарның санынга Брянск, Курск болгаш Тула областар кирип турар. Ол областарның бюджеттеринге 1951 чылда садыг организацияларының арыг орулгаларындан, көдээ ажыл-агыйның болгаш өске-даа хевирниң үндүрүглериниң шилчидилгелер талазы-биле дыка хөй түннер кирбейн барган. Орулгалар талазы-биле планның чедир күүсетинмээни болза, социал-культураның албан черлерин чогуур өйүнде акшаландырбас чорукка чедирген. Бо бүгү болза, айыткан областарда ажыл-агый болгаш бюджет удуртулгазында улуг четпестерни херечилеп турар. Бюджеттерни күүседир айтырыгже чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери кичээнгейин күштелдирер ужурлуг.

* * *

Эштер депутаттар! РСФСР-нин 1952 чылда Күрүне бюджеди болза, бистиң республиканың мурнунда туруп турар улуг сорулгаларны долузу-биле харыылап турар. Бюджеттиң орулгаларының планын долдур болгаш ажыр күүседир төлээде, бүгү хемчеглерни ап, улус ажыл-агыйын болгаш культураны хөгжүдер талазы-биле бүгү хемчеглерни эргежок чугула акша хөреңги-биле хандырар болгаш күрүне хөреңгилериниң чарыгдалынга камналганың шыңгыы чурумун чайгылыш чокка чорудар херек.

Күрүне бюджедин чедиишкиннинг күүседириниң бүгү аргалары бар. Улус ажыл-агыйының планын долдур болгаш ажыр күүседири дээш, пландан ажыр продукция бүдүрүп үндүрери, ооң шынарын экижидери болгаш бот-өртекти чиигедири дээш социалистиг чарыш республикада хүн келир тудум-на улам улуу-биле калбарып турар. Бүдүрүлгелерде, колхозтарда болгаш совхозтарда бүдүрүлгениң чаартыкчыларының армиязы үзүктел чокка өзүп, коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү адырларында күш-ажылчы чедиишкиннер ай санында-ла өзүп турар.

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Коммунистиг партияны, Совет чазакты, төрээн адазы болгаш башкызы эш Сталинны долгандыр сыры катышкан улустары күчүлүг Совет Эвилелиниң бүгү улустарыбиле кады коммунизм тургузуушкунунга чаа тиилелгелерни чедип алыр! **(Диңмиттиг үргүлчүлелдиг адыш часкаан).**

Бистиң почтавыстан

1952 чылдың февральдың 25—27 хүннеринде «Шын» солуннуң редакциязы бижикчилерниң 140 чагааларын алган. Бо хүннерде бижикчилер колхозтарның, совхозтарның, МТС-тернің часкы тарылгага белеткелдерин, колхозтарда тудуг ажылын, школага одаар ыяш белеткелин база школа тудугларынга, септелгезинге хереглетинер ыяш материалдарны белеткеп турарын болгаш өске-даа янзы-бүрү темаларга бижип турарлар.

Бижикчи эш **Саң-Хөөнүң** бижип турары болза, Эрзин районнуң Эрзин көдээ Советте «Сталинчы орук» колхозтуң өшкү кадарчызы эш Мыңмыр ниитиниң малын өстүрериниң планын күүседиринге бодунуң үлүүн улуу-биле киириштирип, кызымаккай ажылдап турар. Ол 1949 чылда өстүрери-биле ажаалгазынга алган 60 баш өшкүлерин, 1951 чылда 200 баш челир өстүрген. Колхозчу Мыңмыр 1952 чылда ооң кададында турар 230 төрүүр өшкүлерден 230-ден эвээш эвес анайларны ап, чидириг чокка доруктурарын социалистиг хүлээлгеге алган.

— Улуг-Хем районнуң «Свобода труда» колхозтуң хой кадарчызы эш Чимит-оол колхозтуң хоюн үш чыл иштинде кызымаккай кадарып, өстүрүп келген. Эш Чимит-оол ам төрээн 80 хоюндан 80 хураганнарны менди доруктуруп турар болгаш 1952 чылда 100 баш төрүүр хой бүрүзүнден 100-тен эвээш эвес хураганнарны ап, чидириг чокка доруктурар мен—деп социалистиг хүлээлгени алганын «Шын» солуннуң редакциязынга бижикчи эш **Натпит-оол** бижээн.

— Кызылдың көдээ районнуң Баян-Кол көдээ Совединиң «Х улуг хурал» колхоз бо чылын огород тарылгазын калбартырының хемчеглерин чорудуп турар. Огород тарыыр шөлдү мал өдээ-биле чемишкидерин эштер Хунажык, Путинцева, Абрамова олар эки чорутканнар. Колхозтуң огородундан бедик дүжүт өстүрериниң ажылын боттандырарынга ажылдаар огород бригадазын үзүп турғускан—деп бижикчи эш **М. Сыгыр-оол** бижээн.

Чедиишкиннер-биле чергелештир чер-черде партия, совет, ажыл-агый организацияларының ажылында четпестерни чидии-биле шүгүмчүлээн чүүлдерни бистиң бижикчилеривис база-ла бижип турарлар.

— Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Тайга көдээ Советте «Кызыл сылдыс» колхозтуң суурунда арыгшевер ажылы багай. Колхоз суурунуң кудумчуларында, бажыннар чанында боктарны аштаайын турар болгаш бок төгер тускай оңгарларны кылбаан, база Ламажык ышкаш чамдык колхозчулар бажыннарының иштин арыг-шевер, культурлуг байдалга тургузуп болурунуң бүгү байдалдары турда-ла бажыныың иштин хирлиг байдалга тургузуп турар—деп эш **Доржу-Белек** бижээн.

— «Эгелекчи саналды боттандырар» деп эгелиг чүүлүнде бижикчи эш **Адыгның** бижип турары болза, Барыын-Хемчик районнуң Шекпээр көдээ Советте «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары бо чылдың март 4-те хуралдааш, колхозта эге школаның 1952—1953 өөредилге чылында одаар ыяжын март айда бүрүн белеткээр деп социалистиг хүлээлгени алган. Ол колхозтуң баштаар чери. ында партия, комсомол организацияларын ол эгелекчи саналды деткивейн барган болгаш ону удуртпаанындан школага белеткээр 800 кубометр одаар ыяштан ам чүгле 60 кубометр ыяш белеткетинген.

Бижикчилериң чоруткан чагааларының 106-зын солунга парлаарын редакция шиитпирлээн. 13 чагааларны хынап көргеш, хемчег алыры-биле чогуур организацияларже чоруткан болгаш 21 чагааларның солунга үнмезиниң дугайында бижикчилерге харыылаан.

Бо-ла почталар-биле солунга парлатынган болгаш парлатынмаан чамдык шүгүмчүлелдиг материалдарны хынап көргеш, ында бижитинген четпестерни узуткаары-биле алдынган хемчеглерни дыннаткан 6 харыыларны редакция алган.

—⊙—

Районнуң саң килдизиниң ажылын экижидер

Чаа-Хөл районнуң саң килдизинде күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп турар саң килдизиниң эргелекчизи эш А. Павуу биле кол бухгалтери эш М. Маркелов олар ажыл шугында арагалап турарлар.

Эш М. Маркеловтуң ындыг байдалын эш Павуу билир, ынчалза-даа хемчег албайн турар. Чүге дээрге, олар бот-боттары эразында деткижип турар, эш Павуу арагалааш 3—4 хонукта ажылга келбейн баарга, бухгалтер Маркелов ону чажырар, харын-даа шалыңын четче төлеп берип турар, а эш Маркеловту бирээзи база камгалаар.

Эргелекчи биле кол бухгалтер шак ынчаар аажылап турда аппаратта өске ажылдакчыларның кандыг туруп турары билдингир.

М. СУНДУЙ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

Тайбының херээнге чугула салыышкын

АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарынга ССРЭ-ниң чазаанның нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзинин үндезиннериниң Совет төлевилелин бо хүннерде чер бөмбүрзектің кайыдаа булуңнарында чугаалашпайн турар чер чок.

Герман айтырыын Совет Чазактың киирип турар саналы ёзугаар шиитпирлээр чүве болза, улустар аразының амгы үеде туруп турар дүшкүүрлүг чоруктарының бир кол чылдагаанын чайладыр болгаш Европага тайбынны быжыглаарын хандырар ийик. Шак ынчангаш тайбынга ынакшылдыг бүгү улустар Совет Эвилелиниң тайбың политиказының ол чаа илергейлээшкинин канчаар-даа аажок улуг өөрүшкү-биле болгаш байырлаашкын-биле уктуп алган.

Германия-биле тайбың керээзинин үндезиннериниң дугайында Совет чазактың көдүрүп үндүргени төлевилел болза, герман агрессиянын адаанга чаңгыс эвес удаа таваржып келген европа чурттарынга хамыктың мурнунда онза улуг ужур-дузалыг. «Вилагошшаг» деп Венгер солуннуң бо дугайында бижип турары болза: «Герман милитаризмниң катап төрүтүнүп келириниң айыылын үндезини-биле узуткап чок кылыр чорук бистиң амыдыралчы эргежыыска эргежок чугула. Чөөн-даа, Барыын-даа Германияга хостуг, демократтыг, хосталгага ынакшылдыг ажылчы чоннарның хамаарышпас демократтыг күрүнези тургустунарын күзеп турар бис. Ынчангаш Совет Эвилелиниң саналдап киргени Германия-биле тайбың керээниң төлевилелин бистер изини-биле уктуп байырлап турар бис».

Германия-биле тайбың керээзинин үндезиннериниң Совет төлевилелиниң күжү болза, Европага тайбынны болгаш айыыл чок чоруктуу хандырарының эрге-ажыктарын, бодунуң чурттунуң тайбың хөгжүлдези дээш, ооң хамаарышпас болгаш чаңгыс-бүдүн турар чоруу дээш, ооң өске национал улустар биле деңгеелиг, эп-найыралдыг турар чоруу дээш немец улустуң национал күзел-соруктарынга дүүштүр санап көрүп турарында болур.

Германияның Демократтыг Республиказының Улустуң Палатазының бүгү фракцияларының март 14-те кылган медеглелеринде шыйын турары болза, Совет төлевилел герман улустуң национал эрге-ажыктарынга бүрүн дүгжүп турар болгаш «Германияның бүгү патриотчу күштерин чаа улуг идегел-биле» сеткил-сагыжын долдуруп турар. Улустуң палатазы эш И. В. Сталинга телеграммазында «чоокку үеде болур аас-кежиктиг келир үеним перспективаларын» немец улустуң мурнунга ажыдып берген инициативазы дээш Совет чазакка болгаш бүгү совет улуска изии-биле өөрүп четиргенин илереткен.

Совет саналды Барыын Германияда бүгү ак-сеткилдиг немец патриоттар база үүлзүнүп уктуп алган. Ол дугайын АҚШ-тың реакцылыг парлалгалары безин хөрлеп шыдаар аргазы чок болган.

Германия-биле тайбың керээзинин үндезиннериниң совет төлевилели тайбың дээш чүктүп турар бүгү улустарның эрге-ажыктарынга дүгжүп турар. Ол үүгле дайын сурап турарларының эрге-ажыктарынга дүүшпейн турар.

КНО-нуң Европа талазы-биле эконом комиссиязының сессиязында

Катышкан Нацияларның Организациязының Европа талазы-биле ажыл чорудар эконом комиссиязының Женевага болган чеди дугаар сессиязы бодунуң ажылын дооскан. Ол сессия «1951 чылда Европаның экономнуг байдалының дугайында дыннадыгны» дескиндир дискуссия-биле бодунуң ажылын эгелээн. Ол дискуссия болза, Барыын Европаның маршаллчыткан чурттары-биле, Совет Эвилелинге баштаткан демократтыг лагерьниң чурттарының аразында экономнуг байдалдарның үндезин ылгавырларын тодаргай көргүскен. Тайбың тургузуушкунда ажылдап турар ССРЭ болгаш улус демократия чурттарының үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези үзүк-соксаал чок өзүп, саң-хөөзү быжыгып, өртектер кудуладашкыны удаа-дараа болуп турарының түннелинде ол чурттарның чурттакчы чоннарының амыдыралчы деннели бедип турар.

Өске талазында, делегейниң чаа дайынын кыпсып үндүрер дээш шериг чепсээ бүдүрүп үндүрерин калчаалыы-биле чорудуп турар маршаллчыткан чурттарның экономиказы буступ дүжүп, ол чурттарның ажылчы чоннарының амыдыралчы деннели катастрофалыы-биле буурап бадып турар. АҚШ-тың империалистери бодунуң чалчазы чурттарга «маршаллдың планын» күш-биле дөгээш, оларның Чөөн Европа-биле экономнуг харылзаа кылыр эргелерин үзе шаварын чедип алган. Ол чорук ажыл-чоктарның санын улам көвүдедиринге болгаш эконом кризизиниң айыылын улам чоокшуладырынга чедирип келген.

Чурттар аразынга даштыкы садыгның талазы-биле Вашингтонунуң чорудуп турар тергиидекчи политиказынга удур сессияның чамдык делегаттары ажыы-биле удурланып турган. Чижээ, француз делегат Американың хөмүр дажының өртээ эмин эртир аар, а оон чиик өртек-биле өске черден ону садып алыр дээрге, боттуң бажын боду билбес деп хомудап чугааланыр турган. Барыын Европаның чурттары 1951 чылда америктиң хөмүр дажын үүгле сөөртүп алырынга безин 278 миллион долларны чарыгдаан болуп турар. Бир эвес хөмүр дашты Америкадан эвес, а Чөөн Европа чурттарындан киир сөөртүп ап турган болза, ол чурттар үстүнде хөй акшаны камнап ап болур турган. Ынчангаш, Англияның, Францияның болгаш Барыын Европаның өске-даа чурттарының төлээлекчилери сессияга Чөөн Европа-биле садыглажыышкынны калбартыр дугайында боттарының күзелин илередип, медеглелдер кылганында кижи кайгаар чүве чок.

Сессияга чугаалашкан бир чугула айтырыг болза, 1952 чылдың күзүнүнде сонуургалдыг бүгү чурттарның садыг төлээлекчилериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында саналды чугаалажып көргени болур. Ол ындыг айтырыгны тургусканы болгаш ону чугаалашкан чорук болза, сессияның ажылында чугула факты болур. Ол ышкаш комиссияның ажыл-чорудулгазынга элээн каш чылдарның дургузунда чөвүлээр эргелиг болза-даа, идепкейлиг киржип келген болгаш КНО-нуң кежигүнү эвес чурттар болур — Венгрия, Болгария, Румыния, Албания, Италия болгаш Финляндияга экономнуг комиссияның хөмүр дажындарынга бадылаар эргелиг олуржур кылдыр эрге тыпсыр дугайында сессияның шиитпирин база чугула факт деп көөр ужурлуг.

Сессияның ажылы чоруп турарының үезинде экономнуг комиссияның чамдык органнарының иштинде Барыын Европа чурттарындан ажылчы чоннарның амыдыралчы байдалы дыка баксыраан турбужа боттарының шугуму-биле үүнүдаа кылбаан дээш, экономнуг комиссияның көдээ ажыл-агый болгаш ажылчын күжүнүң талазы-биле комитеттерин совет делегаттар чидии-биле шүгүмчүлээн.

Барыын талакы чурттарның чамдык башкарыкчы бөлүктериниң талазындан экономнуг комиссияның органнарын боттарының агрессчи планнарын боттандырарынга ажыглаарын оралдажып турган фактыларны совет делегаттар сессияга сойгалап илереткен. Чижээ, иштики транспорт талазы-биле комитет Барыын Европа чурттарында шериг чүүктериниң сөөртүлгезин хандырарынче угланган хемчегларни чорудуп турганы сессияга тодаргайлатынып илерээн. Ынчаарга ол шериг чүүктериниң сөөртүлгезин хамааты хереглелдиң бараннары-биле базырып алгаш дажыглап турган. Совет делегаттар шак ындыг кажар чоруктарны моон соңгаар болдурбас деп чүвени айыткан.

Сессия болза, бүгү чурттарның аразынга эконом талазы-биле кады ажылдажылганы калбартыр чорук улустарның материалдыг чаагай байдалын бедидеринге болгаш улустар аразының харылзаа байдалдарын экижидеринге чугула чепсектерниң бирээзи деп чүвени бадыткап көрген.

Американың улустары дайын күзевейн турар

Март 12—15 хүннеринде Уругвайның найсылалы — Монтевидеога Соңгу, Төп болгаш Мурнуу Американың хөй-ниити деятельдериниң инициативазы-биле чыылдырган тайбың талалакчыларының америк тип конгрезиниң хуралы болуп эрткен болгай.

Соңгу Штаттарның чазаа Канаданың болгаш Вашингтондан хамаарылгалыг латин-америк чурттарының чазактары-биле сүлчээлежип алгаш ол конгрессти бүгү-ле аргалар-биле үзерин оралдашкан. Элээн хөй чурттарның чазактары ол конгресске баар дээн кижилерге чурттан үнүп чоруурунга виза бижиктерни бербээн болгаш чамдык чурттарның чазактары ол кижилерниң Уругвайже ол чурттарны таварып эртеринге чөпшээрел бижиктерни база бербээн. Ынчалза-даа, АҚШ, Бразилия, Аргентина, Чили, Парагвай, Колумбия, Гватемала болгаш өске-даа чурттардан 300 ажыг делегаттар Монтевидеога чыглып чеде берген. Ынчаарга, конгресстиң ажытынар хүнүнде Уругвайның полициязы Уругвайга конгресс эртирерин хоругдаан деп чарлаан. Конгрессти эртириниң талазы-биле белеткелдиң инициативчи комитединиң ол дугайында удурланыышкынныг бижиинде ол кадыг-дошкун хемчеглер дээрге, чугаа-даа чок Уругвай эрге-чагыргаларга АҚШ-тың базыышкынының түннелинден болган деп айтып турар.

Империалистерниң ол-даа базымы үүве болбайн барган. Чеже-даа моондактар турзажок, делегаттарның хөй нуруузу конгрессти хуу кижилер бажыңнарынга эртирген. Бодунуң хүн айтырыынга турган ийи үүл айтырыгларны — делегейниң үш дугаар дайынының айыылының дугайында болгаш америк тип улустарының тайбың дээш демиселиниң дугайында айтырыгларны көрүп чугаалашкаш, бодунуң соруулгазын күүсеткен.

Конгресстиң хүн айтырыынга ол айтырыгларны киирген чорук болза, тайбының хуу-салымы дээш Американың улустарының ханы дүвүрээзинин херечилеп турар. Уолл-Стриттиң миллионерлериниң болгаш миллиардерлериниң эрге-ажыктарының ужун Кореяда боттарының ханын төп турар бөдүүн хамаатыларның — американнарның, канадаларның, колумбийлерниң, пуэрториканнарның чурттап олурар бажыннарында дайын кире берген. Америк империалистерге ол хан ам-даа эвээш болуп турар. Бразиль делегаттарның баштыны Ферейро Сампайо бодунуң илеткелинге олар (америк империалистер. — **Ред.**) өске латин-америк чурттардан ам-даа солдаттар алырын орааллажып турар деп демдеглээн.

Аргентинаның сураглыг чогаалчызы Мария Роса Оливер тайбың дээш демисел дугайында бодунуң илеткелинге Американың улустарының аразында күштүү-биле калбарган тайбынче күзел чүткүлдү ам боттуг ажыл-херекче хуулдуры эргежок чугула деп медеглээн. Ол бодунуң илеткелинге беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбының Пактызын чарар дугайында Кыйгырыгның адаанга ат салыышкынының чыылдазын чорудар талазы-биле кампанияны улам күштелдиреринче болгаш тайбың дээш демиселчилериниң мурнунда туруп турар тодаргай соруулгаларны күүседип шыдаар чер-черниң комитеттерин тургузарынче конгресстиң киржикчилерин кыйгырган.

Америк реакцылыг парлалгалар Монтевидеога болган конгресстин улуг ужур-дузазын хөйге таратпазын бодааш, харын ол дээрге, америк типтиң бүгү хөй-ниитизиниң калбак бөлүктериниң күзел соруун илередпейн турар чыыш-дыр дээр чергези-биле ыят чок мегечи шуугаазыннарны үндүрүп турар. Херек кырында конгресстиң ажылынга чурттакчы чоннарның шупту кезектериниң төлээлекчилери янзы-бүрү политиктиг үзел бодалдарның болгаш шажын чүдүлгениң кижилери — эртемниң болгаш уран-чүүлдериниң деятельдери, шиитккекчилер, шажын чүдүкчүлери, башкылар, офицерлер, ажылчыннар болгаш тараачыннар аңаа киришкен. Олар Тайбының Пактызын чарар дугайында Кыйгырыгның адаанда аттарын салган Американың үүгле 10 миллион хамаатыларының эрге-ажыктарын төлээлеп келген эвес, а харын оон-биле кады олар болза, тайбың дээш демиселде ам дээреде боттарының туруштарын тып алгалак турар болгаш дайынны база-ла көөр хөңүү чок америк тип чурттарының өскедаа он-он миллион ажылчы чоннарының эрге-ажыктарын төлээлеп келгеннер.

Ю. ЗВЯГИН.

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының март 27-де медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи эжелекчилерге болгаш лисынманчы шериглерге удур камгалалдың тулчуушкуннарын чорудуп турар.

Марттың 26-да болгаш 27-де дайзын Йоньчхонь, Кымсон болгаш Мунцынни районнарга элээн каш атакаларны чоруткан, ынчалза-даа дайзын дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерлиг ойтур шаптырган.

Март 27-де Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш адыгжыанчыларның отрядтары дайзының дөрт самолёттарын аңдара аткан.

Кореяның тайбың хоорайларынче америк ужар-чүүлдүң халдаашкыны

ПХЕНЬЯН. Пхеньян, Аньчжу, Вонсан, Яндок, Сунань, Нампхо болгаш Кореяның өске-даа тайбың хоорайларынче агаардан араатанзыг халдаашкыннарны кылырын америк ужар-чүүлдер үргүлчүлеп турар.

Марттың 25-тен 26-же дүнезинде америк аар бомбалакчылар эн-не араатанзыы-биле бомбалаашкынга Пхеньянны таварыштырган. Хоорайның мурнуу-барыын кезээнде үрелиишкиннерлиг Сенчери болгаш Кечури деп кварталдарже «В-29» деп бомбалакчылар чеди шактың дургузунда үш чүс килограмм ажыг бомбаны октаан.

Пхеньян хоорайның улус комитениң медээлээни болза, Бэдонган хемниң ийи талакы эриинде турар ол кварталдарда кандыг-даа шериг объектилери чок. Ол кварталдар чүү-даа чок кылдыр дүүдерлетинген, бажыңнар турган черде бузундулар овааланган туруп турар. Четче эвес медээден алырга, араатанзыг халдаашкынның түннелинде 150 ажыг кижи өлүрткен болгаш балыгланган, оларның хөй кезии херээженнер, бичии уруглар болур.

Марттың 25-тен 26-же дүнезинде болган бомбалаашкын болза, дайын эгезинден бээр Пхеньянны таварышкан бомбалаашкыннарындан-даа артык араатанзыг бомбалаашкын болган.

(СЭТА).

Америк агрессорларның араатанзыг чоруктарынга удурланыышкын

ҚЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАЗЫ

ПЕКИН. Америк империалистерниң бактериологтуг чепсекти ажыглаанынга удурланыышкың митингилериниң Кыдат Улус Республиканың хоорайларында болгаш суурларында эрттип турарының дугайында дыңнадыгларны кыдат парлалга парлавышаан турар. Хөй кижи киржикчилиг митингилер Аньдунга, Цзямусыга, Наньчанга, Циндаога болгаш өске-даа хоорайларга болгулаан.

Гиринге болган удурланыышкын чыскаалынга 60 муң ажыг кижи киришкен. Тайбың камгалалының болгаш америк агрессияга удур демиселдиң Кыдат улус комитединиң салбырының даргазы Синь Чэн мынча деп чугаалаан: бактериологтуг чепсекти ажыглап тургаш, америк интервентилер болза, боттарын кижи төрелгетенниң өлүмнүг дайзыннары кылдыр бүзүреткеннер.

Циндао хоорайга болган митингиге 180 муң ажыг кижи чыылган деп «Гуанминжибао» солун дыңнатхан. Митингиге үүве чугаалаан кижилер бактериологтуг чепсекти ажыглаан америк араатаннарны бактап каргаан болгаш ол үүлгедиишкиннерниң буруулугларына харыысалга хүлээдирин негеп турганнар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Кореяга болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатка бактериологтуг чепсекти ажыглаан америк дээрбечилерге Румынияның ажылчы чоннары хөй кижи киржикчилиг митингилериниң килеңнээшкиннии-биле удурланмышаан турар. Биказада суг күжү-биле ажылдаар В.И. Ленин аттыг электри станциязының тудугжуларының митингизинге каңнакчы стахановчу Санду Батоктуң чугаалааны:

—Океан ындының империалистериниң үүлгедип турар араатанзыг чоруктары болза, АҚШ-тың агрессчи политиказын, бүгү кижи төрелгетенге удур, улустарның тайбынынга болгаш хосталгазынга удур политиказын сойгалап илередип турар. Бистер, Румынияның бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей, боттарывыстың удурланган үнүвүстү бүгү делегейниң тайбынга ынакшылдыг улустарының үнүнге катыштырып, бактериологтуг дайынны доп-дораан соксадырын болгаш америк кембуруулугларга эн-не кадыг хемчегни хүлээдирин негеп тур бис.

Байя-Мареник, Рощицының, Хунедоараның үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары КНО-же америк агрессорларның бактериологтуг чепсекти ажыглаанынга удурланыышкынның резолюциязын чоруткан. Америк империалистериниң үүлгедиглеринге Румынияның күш-ажылчы тараачыннары база чаңгыс эпсеткилдиг удурланып турар.

ГОЛЛАНДИЯ

ГААГА. Америк агрессорларның Кореяда бактериологтуг чепсекти ажыглаанынга Голландияның ажылчы чоннары удурланмышаан турар. Голландияның фабрикаларының болгаш заводтарының ажылчыннарының янзы-бүрү организацияларындан база коллективтериниң, а ол ышкаш интеллигенциядан Катышкан Нациялар Организациязының адрезинче хөй санныг удурланыышкыннар барып турар.

Американнарның араатанзыг үүлгедиглерине удурланмышаан, Амстердамның төп эмнелгезиниң профессорлары, эмчилери болгаш бүгү ажылдакчылары боттарының Катышкан Нациялар Организациязының секретариадынче чоруткан чагаазында мынча деп бижип турарлар:

Бистер, кижилериниң човуланын чиигедир ужурлуг медицина ажылдакчылары болза, билиин кижилериниң амы-тынын узуткаарының херээнге берип турар америк «эртемдээннерге» бодувустуң көөр хөңнүвүс чогун, килеңнээшкинивисти илередип тур бис. Корей болгаш кыдат улустарга удур бактериологтуг дайынны өөскүдүп үндүрген америк араатаннарга кадыг хемчегни көргүзерин шиитпирлиг негеп тур бис. Боттарын делегейниң чагырыкчылары кылдыр бодап, калчаараан агрессорларны ойтур шавар өй келген».

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, эртем шинчилелдериниң Жиф-Сюр-Иветт хоорайда турар француз национал төвүнүң ажылдакчылары америк агрессорларның бактериологтуг чепсекти ажыглаанынга удур удурланыышкынга ат салганнар.

Доктор Разбэрниң удуртулгазы-биле, дайын талазы-биле кем-буруулуглар япон Исии Сиро болгаш нацист Шрейбер биле дем-катыжып алгаш, коргунчуг чепсекти белеткеп турар америк хоозун эртемдээннерни биологтар сойгалап илереткеннер.

(СЭТА).

Вьетнамда дайын чорудулгазы

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилели Вьетнамда дайын чорудуушкуннарының допчулалын дамчыткан. Допчулалда айтып турары болза, Хао-Биньни хостааныныңн соонда Улустуң армиязының кезектери Ханояның мурнуу талазында французтарның камгалап турары Буй-шу хоорайже атакалаан, Хай-Дуонга, Ханг-Иен, Киен-Ан болгаш Тай-Винь провинцияларда дайзынның колоннарын тудуп алган. Март 2-де төнген Хай-Дуонг провинцияга болган үш хонук дургузунуң кадыг-шыңгыы тулчуушкуннарынга ол черни арыглап аштаар дээн сорулга-биле чоруткан дайзынның үш атакаларын Улустуң армиязының кезектери ойтур шапкан, дайзынның 700 ажыг солдаттарын өлүрүп, балыглаан болгаш тудуп алган.

Улустуң ополченнериниң отрядтары Ми-То болгаш Тан-Ан провинцияларда бодунуң хөделиишкиннерин күштелдирип турар.

(СЭТА).

КНО-нуң херээженнер байдалының айтырыының талазы-биле комиссиясының алдыгы сессиязы ажытынган

БЕРН. КНО-нуң информация төвүнүн медээлеп турары болза, март 24-те Женевада наци ордузунда КНО-нуң херээженнер байдалының айтырыының талазы-биле комиссиязының алдыгы сессиязы ажытынган.

Комиссияның даргазынга Мари-Эллен Леф (франция) база катап соңгуткан, дарганың бир дугаар оралакчызынга Анна Фигарао (Чили), дарганың ийи дугаар оралакчызынга Калиновская (польша), илеткелчиде—Бегум Рида Хассан (Пакистан) олар соңгуткан.

ССРЭ-ниң төлээлекчизи Попова сессия ажытынганда гоминданчы төлээни Комиссиядан үндүрер болгаш Кыдат Улус Республиканың төлээзин чалаар деп саналды киргген. Ынчалза-даа ол саналды Комиссия хүлээп албаан.

(СЭТА).

Сицилияның шахтёрларының тиилелгези

РИМ. Сицилияның күүр казып турар шахтазының 10 муң чыгыы дагжылары ийи ай дургузунда ажыл соксадыышкынын кылганының түннелинде бодунуң амыдырал деннелин бедидер дээш демиселдиң талазы-биле чутула чедишкинни чедип алган. Март 24-те дүне Палермога профэвилелдериниң төлээлекчилери-биле бүдүрүлге эзериниң арызынга чедип алдынган дугуржулгада шахталарның ажылчыннарының, албан-хаакчыттарының алыр ажыл төлевирин эрткен чылдың октябрь 1-ден ортумаа-биле 15 хуу улгатырары көрдүүп турар.

«Унита» солуннуң медээлеп турары болза, Сицилияның шахтёрлары болгаш бүгү ажылчы чоннары тиилеп алган тиилелгениң дугайында медээге канчаар-даа аажок энтузиазм-биле ужурашкан. Күүр казып турар районнарга март 24-те хөй кижи киржикчилиг хуралдар, митингилер болган.

Күш-ажылдың бүгү итали конфедерациязының секретариады болгаш даг дывыжының үлетпүрүнүн ажылчы чоннарының федерациязының секретариады Сицилияның шахтёрларынга кыйгырыг парлап үндүрген, ол кыйгырыгда шахтёрларының тиилелгези бүгү итали ажылчы чоннарга үлегер-чижек болур деп демдеглеп турар.

(СЭТА).

Будапештиде бүгү делегейниң хөл шыдыраа маргылдаазы

Венгрияның сураглыг шыдыраачызы Геза Мароциге турасхааткан бүгү делегейниң хөл шыдыраа турнири бо чылдың март 3-те эгелээш, ам доостур чыгып турар. Ол турнирде 10 чурттарның 18 шыдыраачылары киржип турар.

Совет Эвилелинден делегей чемпиону М. Ботвинник, ССРЭ-ниң чемпиону П. Керес, гроссмейстер В. Смыслов, мастерлер: Геллер, Москваның чемпиону Т. Петросян олар киржип турарлар.

Маргылдааның төнчүзүнге чедир ам үүгле үш салыышкыннар арткан. Он дөрт салыышкыннарның түннелинде бирги черде совет мастер Геллер чоруп турар, ол ам 10,5 санныг, ийиги черде ССРЭ-ниң чемпиону П. Керес 10 санныг, үшкү черде гроссмейстер Штальберг (Швеция) 9,5 санныг, дөрткү черде делегей чемпиону М. Ботвинник 9 санныг болгаш гроссмейстер В. Смыслов биле Сабо (Венгрияның чемпиону) 8,5 —8,5 саннарлыг болуп, турнир таблицазында тус-тус черлерни ээлеп турарлар.

Он бешки салыышкын март 29-та болур. Ынчангаш чооку хүннерде ол маргылдаа доостур.

Турнирде совет шыдыраачылар киржип турары хөй-ниитиниң сонуургалын бедии-биле угландырып турар.

Чазалга

Бо чылдың март 30-де үнген № 63 (2493). «Шын» солуннуң бирги арнында «РСФСР-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязы» деп эгениң ийи дугааргы информастыг дыннадыының эге адын «РСФСР-ниң Дээди Совединиң 1952 чылдың март 27-де кежээки хуралының дугайында» деп номчуур-дур.

Чехословакияда часкы хову ажылдары

ПРАГА. Чехословак Республиканың төп болгаш мурнуу үүкте областарының бүгү районнарында кызыл-тас болгаш арбайны тарып эгелей берген.

Чехословакияның хөй-хөй машина-трактор станциялары бо кыштың дургузунда күүлүг илчирбе тугуйлуг тракторларны болгаш чаа кожулда херекселдерин алган. Машина тудуушкунунуң бүдүрүлгелери суурларга бедик бүдүрүкчүлүг чаа техникаларны берип турар. Бо чазын дыка хөй хемчээлдиг шөлге тараа культураларын хана карактал-чак арга-биле тарыыры төлевилетинген. Чер ажыл-агыйның совет мастерлериниң ажыглап турар ол аргазын эрткен чылын чамдык чангыс-аай көдээ ажыл-агый кооперативтери ажыглаан, оон түннели эки болган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Щетинкин кудумчузу, бажың 7. **ТЕЛЕФОННАРЫ:** Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл киллистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьның—4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65

Б00939.

Облкүүскомнуң типографиязы